

Opinnäytetyö YAMK

Kulttuurihyvinvointi

2021

Sanna-Kaisa Karvonen & Minna Koivula

HAIKUJA OSALLISUUDESTA

– taideperustainen osallistava toimintatutkimus
asiakasosallisuudesta

Sanna-Kaisa Karvonen & Minna Koivula

HAIKUJA OSALLISUUDESTA

– taideperustainen osallistava toimintatutkimus asiakasosallisuudesta

Tässä taideperustaisessa osallistavassa toimintatutkimuksessa taidelähtöiset menetelmät toimivat laadullisen tutkimuksen aineistonkeruumenetelmänä. Tutkijat ovat käyneet tutkimuksellista dialogia tutkimusaineiston kanssa muodostaen dialogista haiku-runoja, jotka toimivat tutkimuksen tuloksina ja niiden viestintävälineenä. Dialoginen haiku -runo pohjautuu kolmikantadialogiin, jossa tutkijat ovat vuorovaikutuksessa aineiston kanssa ja keskenään. Tutkimus on hankkeistettu ja osa OMA-hankkeen toimintoja. Kehittämistyössä hyödynnettiin OMA-hankkeen verkostoja ja poimittiin niistä palveluntarjoajat. Aineistoa kerättiin osallisuustyöpajoista, jotka toteutettiin seuraavien tahojen kanssa; Erytishuoltojärjestöjen liiton Ehjä ry, Kosti ry:n hallinnoima SILTA yhteisöklubi, SPR:n Länsi-Suomen piiri sekä Keski-Pohjanmaan sosiaalipsykiatrisen yhdistys.

Taideperustaisessa toimintatutkimuksessa etsittiin toiminnallisen ja osallistavan työpajan muoto. Luovien ja taidelähtöisten menetelmien avulla kerättiin tietoa siitä, millaisia kokemuksia työntekijöillä oli asiakasosallisuuden toteutumisesta heidän asiakkailleen tarjoamissaan palveluissa. Tutkijat hahmottavat ja lähestyvät tutkimuksessa taidelähtöisten menetelmien käsitettä peilaten omaa kokemustaan sekä käyttöteoriaansa lähdekirjallisuuteen. Lähdekirjallisuus rajautuu tuoreimpiin tutkimuksiin taidelähtöisten menetelmien käytöstä hyvinvoinnin tukena tai kytkeytyy sosiaalialaan tai osallisuuden tematiikkaan. Asiakasosallisuuden käsitteen avaamisessa rakennamme teoreettista viitekehystä Leemannin ja Hämmäläisen asiakasosallisuutta käsitteleviin teoksiin sekä Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen materiaaleihin perustuen.

Tutkimuksen tulokset osoittivat, että hyödyntämällä taidelähtöisten menetelmiä tavoitettiin laajoja ja kompleksisia käsityksiä asiakasosallisuudesta sekä hiljaista tietoa. Tutkimus osoitti, että taidelähtöisillä menetelmillä tiedon kerääjänä ja ymmärryksen lisääjänä voidaan saavuttaa kerroksellista tietoa tutkittavasta aiheesta, jota muilla menetelmillä olisi ollut vaikeampi tai jopa mahdoton tavoittaa. Taiteen erityispiirteiden tuoma lisäarvo tämän kaltaisen tutkimusaineiston analyysin välineenä nähtiin merkityksellisenä. Tutkimuksen tuloksena syntyi haiku-runoja, jossa tiivistyivät analysoinnin sekä tutkijoiden ja aineiston käymän dialogisen vuorovaikutuksen tulokset. Haikurunot toimivat tämän taideperustaisen osallistavan toimintatutkimuksen tuloksena. Tutkimuksen tarkoituksena ei ollut työntekijöiden käsitysten yksityiskohtainen tai syvempi kuvaaminen vaan tiedon käsitteleminen taidelähtöisten menetelmien avulla.

ASIASANAT:

Asiakasosallisuus, taidelähtöiset menetelmät, taideperustainen osallistava toimintatutkimus, OMA-hanke

MASTER'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Master of Creative well-being

2021 | 60 pages

Sanna-Kaisa Karvonen & Minna Koivula

HAIKU POEMS ABOUT INVOLVEMENT

- Arts-based participatory action research of client involvement

In this arts-based participatory action research, arts-based methods were used as the data collection method for qualitative research. The authors have discoursed about the research material while creating haiku poems, which work both as the result and the means of communication for this research. The dialogical haiku poems are based on three-way dialogues, in which scholars interact with each other and with the material. This research has been realized as part of the OMA project. The development work was implemented by utilizing the networks of the OMA project, and by selecting service providers. Material was collected during involvement workshops organized in co-operation with the following parties: The Federation of Special Welfare Organisations (EHJÄ ry), SILTA Community Club managed by Kosti ry, The Western Finland District of the Finnish Red Cross, and the Central Ostrobothnia Social Psychiatric Association.

The arts-based action research aimed to establish the form of a functional and participatory workshop. Creative and arts-based methods were used to gather information on the experiences of client involvement among the employees about the services they provided to their customers. The authors sketch and open up the main concepts of arts-based methods while reflecting on them to their own experiences as well as to the literature on the topic. The literature used was limited to the most recent publications about either arts-based methods as support for well-being, or are connected to social field and key themes of involvement theory. While unfolding the client involvement concept, the theoretical framework is established based on both Leemann's and Hämäläinen's relevant publications on client involvement, and material published by the Finnish Institute for Health and Welfare.

The results of the thesis ascertained that by using arts-based methods the authors reached broad and complex perceptions and tacit knowledge of client involvement. The thesis showed that arts-based methods for collecting knowledge and enhancing understanding can achieve layered knowledge of the subject matter, which would have been more difficult or even impossible to reach using other methods. The added value realized by the peculiarities of art in achieving this kind of knowledge is considered significant. The results of the thesis were presented as haiku poems, which condensed the results of analysis and dialogue interactions between the researchers and the material. The haiku poems act as the result of this art-based participatory action study. The purpose of the study was not to elaborate or describe employees' perceptions in detail, the intention was to process knowledge using arts-based methods.

KEYWORDS:

Client involvement, Art-based methods, Art-based participatory action research, OMA project

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	6
2 TAIDELÄHTÖISET MENETELMÄT	10
2.1 Taidelähtöisten menetelmien käsitteen avaus	11
2.2 Taidelähtöiset menetelmät ymmärryksen lisääjänä	13
3 ASIAKASOSALLISUUS	16
3.1 Asiakasosallisuus käsitteenä	17
3.2 Taidelähtöiset menetelmät asiakasosallisuustyön kehittämisessä	21
4 OSALLISUUSTYÖPAJAT	24
4.1 Tutkimus- ja suunnitteluvaihe	24
4.2 Kohdejoukko	26
4.3 Osallisuustyöpajojen toteutus	27
5 TUTKIMUSMENETELMÄT	32
5.1 Tutkimusote	32
5.2 Tutkimusaineisto	36
5.2.1 Työpajat aineistonkeruumenetelmänä	37
5.2.2 Aineiston analyysi ja analyysin vaiheet	38
5.3 Tutkimuksen prosessin luotettavuus	39
5.4 Tutkimuksen eettisyys	41
6 TUTKIMUKSEN TULOKSET	43
6.1 Asiakasosallisuuden eri osa-alueiden toteutuminen palveluissa	43
6.2 Taidelähtöiset menetelmät asiakasosallisuuden tutkimisen välineenä ja tiedon tuottajina	50
7 POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET	54
LÄHTEET	60

LIITTEET

Liite 1. Palautekysely

Liite 2 Tutkimuslupa

Liite 3. Valokuvia aineistosta

KUVIOT

Kuvio 1. Haiku-runot tutkijoiden kommenttiraitana tutkimusprosessissa (Karvonen & Koivula 2021).	8
Kuvio 2. Osallisuuden rakentuminen yhteiskehittämisen prosessissa (Karvonen & Koivula 2021).	23
Kuvio 3. Taideperustaisen tutkimuksen prosessinkuvaus (Karvonen & Koivula 2021).	31
Kuvio 4. Taideperustainen kolmikantadialogi (Karvonen & Koivula 2020).	35

KUVAT

Kuva 1. Hankkeen esittelymateriaali 2020 (Karvonen & Koivula).	28
--	----

1 JOHDANTO

Tämä taideperustainen osallistava toimintatutkimus toteutettiin OMA-hankkeen kehittämistoimintojen sisällä. OMA-hanke on Euroopan sosiaalirahaston toimintalinja 5:n hanke, erityistavoite on 10.1 ja päätoteuttajana toimii Centria-ammattikorkeakoulu. Toimintalinja 5:n hankkeiden tavoitteena on sosiaalisen osallisuuden edistäminen ja köyhyyden torjuminen. Erityistavoite 10.1 keskittyy työelämän ulkopuolella olevien työ- ja toimintakyvyn parantamiseen. OMA-hankkeen kohderyhmässä ovat heikoimmassa työmarkkina-asemassa olevat aina nuorista ikääntyviin työkäisiin. OMA-hankkeen avulla etsitään uusia toimintamalleja kohderyhmässä olevien sosiaalisen osallisuuden vahvistamiseen hyödyntämällä taidelähtöisiä menetelmiä ja pelillisyyttä. Niillä luodaan sosiaalisen osallisuuden malli, jossa kartoitetaan olemassa olevien palveluverkostojen osallisuuden osa-alueita. Malli lisää palveluntarjoajien osallisuustietoisuutta. Osallisuustyöpajat toteutettiin kehittämistyön tässä vaiheessa palveluntarjoajien henkilökunnalle. Osallisuustyöpajojen jälkeen palveluntarjoajien asiakkaille toteutetaan samansuuntaiset työpajat, joissa jatketaan kehittämistyötä ja kerätään tietoa asiakasosallisuuden kokemuksesta. Kehittämistyön edetessä hankkeessa tuodaan yhteen sekä palveluntarjoajien henkilöstö että asiakkaat ja työpajoista saadun tiedon pohjalta kehitetään osallisuuden merkitö, jonka tarkoituksena on lisätä palveluntarjoajien osallisuustietoisuutta ja helpottaa palveluihin ohjautumista. Hankkeella tuetaan yhdenvertaisuutta ja kokonaisvaltaista hyvinvointia yhteiskunnassa.

OMA-hankkeen tavoitteena on tukea osallisuutta ja tarkastella, millaisia konkreettisia ja luovia ja pelillisiä toimenpiteitä voidaan sitä varten yhdessä kohderyhmän ja palveluntarjoajien kanssa kehittää. Palveluissa ilmeneviä asiakasosallisuuden osa-alueita spesioimalla rakennetaan osallisuustyötä ihmisten väliseen yhteisyyteen perustuvalla toiminnalla, joka yhdistää asiakkaat yhteiskuntaryhmästä riippumatta paikalliseen palvelujärjestelmään. OMA-hankkeen toiminnoissa kehitetään osallisuuslautapeli, jonka avulla vahvistetaan kohderyhmän osallisuutta vaikuttamisprosesseissa heidän käyttämässään palveluissa. Taideperustaisen osallistavan toimintatutkimuksen avulla haluttiin selkiyttää asiakasosallisuutta ja sen toteutumista. Toimintatutkimuksen keskiössä on OMA-hankkeen toiminnoista yksi osio. Osallisuustyöpajoista palvelun tarjoajien henkilöstölle kerätään tietoa taidelähtöisten menetelmien avulla. Hankkeen toiminnoissa prosessi jatkuu siten, että kohderyhmälle toteutetaan vastaava asiakasosallisuutta hahmottava työpaja. Kolmannella portaalla prosessia kohderyhmä ja palveluntarjoajien henkilöstö tuodaan

samaan prosessiin ja jatketaan työpajatyöskentelyä yhteiskehittämisen malleja hyödyntäen. OMA-hankkeessa tehtävä kehittämistyö pohjautuu Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (myöhemmin THL) ja sen alla toimivan Sokra-koordinaatiohankkeen tekemään osallisuustyöhön ja tutkimukseen sekä osallisuuden arvioinnin menetelmiin. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2020.)

Tässä opinnäytetyössä tehdyn kehittämistoiminnan tavoitteena oli saada kerättyä tietoa siitä, millaisena palveluntarjoajien henkilöstö kokee asiakasosallisuutensa toteutumisen tarjoamissaan palveluissa ja heidän asiakkailaan. Tässä opinnäytetyössä tavoitteena oli saada kerättyä tietoa siitä, miten henkilökunta ajattelee asiakasosallisuuden toteutuvan asiakkailaan. Tuloksista saatua tietoa hyödynnetään myöhemmin osallisuuslautapelin jatkokehittämiseen OMA-hankkeessa. Osallisuuslautapelin avulla lisätään osallisuustietoisuutta palvelujärjestelmissä kohderyhmän palveluohjauksen ja palveluiden kehittämiseksi.

Tutkimuskysymykset, joihin kehittämistoiminnalla haluttiin saada vastauksia:

- 1.) Miten asiakasosallisuuden eri osa-alueiden koetaan toteutuvan palveluissa?
- 2.) Millaista lisäarvoa taidelähtöisten menetelmien käyttö asiakasosallisuuden tutkimisessa tarjoaa?

Opinnäytetyön tuloksina saatiin materiaalia OMA-hankkeen toimintojen läpiviemiseksi, mutta myös palveluntarjoajat saivat tietoa oman asiakasosallisuustyönsä kehittämiseen ja toteuttamiseen. Tuloksena saatiin myös laadullisia taidelähtöisin menetelmin kuvattuja asiakasosallisuutta kuvaavia tuotoksia, kuten sanataidetta, kuvataidetta ja valokuvausta sisältäviä visuaalisia teoksia sekä analyysin pohjalta tuotettuja haiku-runoja. Konkreettisenä toiminnan kuvauksena prosessi eteni siten, että ensin suunniteltiin taidelähtöisiä menetelmiä hyödyntävä toiminnallinen ja osallistava työpaja, jonka jälkeen työpajaa pilotoitiin valituissa kohdejoukoissa. Pilotointien aikana ja niiden jälkeen tuloksia reflektoidiin kollektiivisesti yhteiskehittämisen mallia hyödyntäen.

Tässä taideperustaisessa osallistavassa toimintatutkimuksessa haiku-runot kulkivat läpi opinnäytetyön tekijöiden omien käsitysten avaajina teoreettisen viitekehyksen rinnalla sekä tutkijoiden aineiston analysoinnin välineenä. Haiku-runojen kautta tutkijat avasivat esikäsitteisiään aiheesta tutustuessaan teoreettiseen viitekehykseen. Työpajoissa syntynyt keskustelu ja taidelähtöisiä menetelmiä hyödyntävät tuotokset kiteytettiin haiku-runojen muotoon tutkimuksen analysointivaiheessa. Olemme tutkijoina tietoisia siitä, että

tätä kautta haiku-runoihin syntyy myös tulkinta, mutta olemme pyrkineet olemaan uskollisia aineistolle. Haiku-runoihin haluttiin sisällyttää mahdollisimman paljon työpajoissa syntyneiden dokumenttien sanoja sekä tuotoksista nousseita tulkintoja ja työpajojen aikana käytyä keskustelua. Haiku-runojen potentiaali on kiteyttää monitaideprosessissa saatu aineisto ja tutkijoiden välinen dialogi aineiston analyysistä.

Kuvio 1. Haiku-runot tutkijoiden kommenttiraitana tutkimusprosessissa (Karvonen & Koivula 2021).

Osallisuusko

mutkikas käsitteenä?

- Epäilemättä

Osallisuus on

kokemus & tunne Halooooo!

Kuulunko minä?

Voiko sen piirtää,

maalata ääriiviivat

kesyttää värein?

Taidetyökalu

ulottuu sinne mihin

sanat ei kannaa

~Karvonen & Koivula~

2 TAIDELÄHTÖISET MENETELMÄT

Taide minussa

Sinusta meihin kaikkiin

Soi meissä sävelin

Taiteessa tieto

Taiteiden välisyys, Oih!

Yhteen kietoutuu

Taiteen matkassa

Kiepun prosessissa, Sain

Aivo-organismi

Moni aistinen

Ihon alle, tunteisiin

Taide meissä

~Karvonen & Koivula~

2.1 Taidelähtöisten menetelmien käsitteen avaus

Kuvaamme taidelähtöisiä menetelmiä peilaten omaa kokemustamme sekä käyttöteoriaa lähdekirjallisuuteen. Lähdekirjallisuus rajautuu tuoreimpiin tutkimuksiin ja kytköksiin taidelähtöisten menetelmien käytöstä hyvinvoinnin ja osallisuuden tukena tai niiden hyödyntämisestä sosiaalityön rajapinnoilla. Taidelähtöiset menetelmät viittaavat tässä työssä työpajoissa käyttämiimme työmenetelmiin. Taidelähtöisillä menetelmillä, taidetoimintaan osallistumisella, taiteen kokemisella ja sitä kautta tekemisellä on samaan aikaan hyvinvointia ja yhteisöllisyyttä lisääviä vaikutuksia. Taiteella nähdään olevan positiivisia vaikutuksia sekä psyykkiseen että fyysiseen koettuun hyvinvointiin. Taidetoimintaan osallistuminen voi lisätä yksilön koettua hyvinvointia, resilienssiä ja tukea yhteisöllisyyden tunnetta. (Fancourt & Finn, 2019.) Tässä kehittämistyössä keskitymme erityisesti tiedon tuottamisen näkökulmiin, joiden ajattelemme kasvattavan tietoisuutta asiakasosallisuudesta.

Liikanen (2010, 36) toteaa raportissaan Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia -ehdotus toimintaohjelmaksi 2010-2014 taidelähtöisten menetelmien liittyvän käsitteisiin taide, kulttuuri ja luovuus. Taidelähtöisistä menetelmistä käytetään myös nimitystä taide- ja kulttuurilähtöiset menetelmät tai taidelähtöiset työmenetelmät (Taikusydän 2017). Käytämme tässä opinnäytetyössä nimitystä taidelähtöiset menetelmät tarkoittaen kaikkia taiteen muotoja sekä niiden soveltamista. Tutkijat näkevät taidelähtöiset menetelmät tavoitteellisena toimintana, jonka avulla voidaan tarkastella eri ilmiöitä kontekstista riippuen. Tutkijoiden työ nojautuu mottoomme: ”luovat menetelmät soittavat meissä niitä säveliä, jotka eivät puheella soi”. Toisin sanoen taidelähtöiset menetelmät mahdollistavat asioiden ihmettelyn ja kuvaamisen kokonaisvaltaisella tasolla. Sovellamme menetelmiä jokapäiväisessä työssämme työparina hyödyntäen niitä muun muassa työhyvinvoinnissa, organisaation kehittämisessä, opetuksessa sekä erilaisissa koulutuksissa.

1990-luvulta lähtien Suomessa taiteen käytännöt ovat levinneet laajemmin käsittämään myös taiteelle epätyypillisiä ympäristöjä. Suomessa on hyödynnetty taidelähtöisiä menetelmiä 1990-luvun puolivälistä lähtien muun muassa sosiaali- ja terveysaloilla, nuorisojä vanhustyössä, vankeinhoidossa, opetuksessa ja koulutuksessa sekä työyhteisöjen parissa esimerkiksi hyvinvoinnin ja kehittämistyön kontekstissa. Taidelähtöisiä menetelmiä hyödyntämällä voidaan saada aikaan muutosta osallistujien ajattelussa ja toiminnassa tekemällä yhdessä taidetta tai soveltamalla taidelähtöisiä menetelmiä välineellisesti muihin konteksteihin. Näin ollen taiteen soveltaminen ja taidelähtöinen työskentely

nähdään sosiokulttuurisena toimintana, jolla on osallistujien hyvinvointia lisääviä ja sosiaalista eheyttä tukevia vaikutuksia. Taidelähtöiseen työskentelyyn liittyy vahvasti myös yhteisöllisyys, vuorovaikutus, merkityksellisyys, voimaantuminen, taiteen keinoin näkyväksi tekeminen sekä vaihtoehtoisten tapojen ja ratkaisujen etsiminen. (Taikusydän 2017; Korhonen 2013, 9; Korhonen n.d.)

Tuhkusen (2019, 15) mukaan taiteen itseisarvon tai taideteoksen sijaan taidelähtöiset menetelmät viittaavat taiteen käyttämiseen välineenä. Taidelähtöisille menetelmille on ominaista, että kuka tahansa voi osallistua taidoista tai aiemmista kokemuksista riippumatta. Me korostamme omassa työssämme, että taiteen matkassa prosessi on määränpäättä tärkeämpää eli taiteellista lopputulosta tärkeämpää on se, mitä oivalluksia ja havaintoja prosessin aikana tehtiin. Toki taiteellinen lopputulos voi olla kiinnostavaa ja esteettisesti tyydyttävää, mutta se ei useinkaan ole varsinainen päämäärä tai tarkastelun kohde itsessään.

Taidelähtöisiä menetelmiä hyödyntävissä monitaideprosesseissa me valitsemme menetelmät aina sen mukaan, mikä meidän mielestämme palvelee parhaiten tavoitteiden saavuttamista. Suunnitteluun lähdemme aina tavoite edellä, ja valitut menetelmät muokautuvat monitaidelähtöisesti eri menetelmiä sekoittaen. Taiteiden välisessä prosessissa herätellään ajatuksia ja syvennetään aihetta aste asteelta turvallisesti kohti asetettuja tavoitteita. Taidelähtöisiä menetelmiä hyödynnettäessä on oltava tietoinen suunnittelun merkityksestä, täytyy nähdä koko prosessin rakenne ja on hahmotettava sen portaisuus. Kokonaisuuden hahmottaminen tavoitteiden näkökulmasta vaikuttaa siihen, mitä menetelmiä milloinkin valitaan ja mihin suuntaan niillä työskentelyä viedään. Kun operoidaan taidelähtöisten ja luovien menetelmien kanssa, on syytä muistaa kuitenkin, että täysin sama prosessi nostaa ihmisissä aina esiin erilaisia asioita. Se on taidelähtöisten menetelmien yksi vahvuus: ne nostavat esiin juuri niitä asioita, joilla on tarve nousta ihmisen omasta kokemusmaailmasta ja tunteista juuri sillä hetkellä esiin.

Tuhkunen (2019, 15) listaa taidelähtöisten menetelmien erityispiirteisiin niiden kokonaisvaltaisen ja moniaistisen luonteen. Taiteen keinoin on mahdollista aktivoida osallistujia niin mielen, tunteiden kuin kehollisuuden tasolla. Taidelähtöinen työskentely nostaa esiin myös yksilöiden ja ryhmien hiljaista tietoa, jolloin arvokasta kokemuspohjaista tietoa on mahdollista saada paremmin käyttöön. Taide tarjoaa mielentiloja tai jopa mielen laboratorioita, jotka ovat arkitodellisuudesta erillään. Taide vapauttaa realiteettien ja faktojen kahleista ja vapauttaa luovuuden esiin. Luovan ja avoimen ”mitä jos” -ajattelun avulla voi kehittää ongelmanratkaisukykyä ja spontaaniutta sekä heittäytymiskykyä.

Taidelähtöisten menetelmien kokonaisvaltaisen ja moniaistisen sekä moniulotteisen luonteen vuoksi on tärkeää huomioida, että niiden käyttöön liittyy vahvasti sensitiivisyys ja psykologinen turvallisuus. Taide nostaa esiin henkilökohtaisia ja yksilöllisiä ajatuksia ja tunteita, jolloin on tärkeää, että jokainen osallistuja kokee olevansa turvassa ja voi luottaa ryhmään. Käytimme työskentelyssä aikaa siihen, että suunnittelimme, kuinka varmistamme psykologisen turvallisuuden luomiseen liittyviä tekijöitä. Turvallisen ilmapiihin luomista ja siinä onnistumista tuki myös meidän työparina tekemä jatkuva oman työn reflektointi. Työparityöskentelyn hyödyntäminen monitaideprosessien suunnittelussa ja fasilitoinnissa on merkityksellistä taidelähtöisten menetelmien käyttämisen soveltamiselle ja uusien avauksien kehittämiseksi sekä eri kontekstien löytämiseksi. (Karvonen & Koivula 2020.)

2.2 Taidelähtöiset menetelmät ymmärryksen lisääjänä

Tässä tutkimuksessa tarkoitamme ymmärryksellä sitä, että haluamme tuoda taidelähtöisiä menetelmiä hyödyntämällä ihmisten omat kokemukset, hiljaisen tiedon ja käsitykset yhteisen tarkastelun kohteeksi. Rajatun aiheen, yhteisen asian tarkastelun ja tiedon jakamisen ja sitä kautta tiedon uudelleen muodostumisen kautta lähestymme tutkimukselle asetettuja tavoitteita. Taide toimii tiedon tuottajana mahdollistaen tutkimuksen hermeneuttisen kehän. (Leavy 2009, 258.)

Tässä tutkimuksessa taidelähtöisiä menetelmiä hyödynnetään tiedon tuottamisen välineenä. Karhu (2013, 46) kirjoittaa teoksessaan siitä, kuinka yksilön näkökulma on aina rajallinen. Esimerkiksi kun taidelähtöisessä työskentelyssä aiheen käsittelyyn tuodaan yhteisöllinen näkökulma, voidaan tiedon rakentuminen nähdä kumuloituvana eli uudelleen rakentuvana ja itseään korjaavana, ja päästään kohti laajempaa ja moniulotteisempaa tiedon rakentumista. Taidelähtöisiä menetelmiä hyödynnettäessä yksilöt tuovat tietonsa ja ajatuksensa yhteiseen todellisuuteen, jossa taide toimii ajattelun ja tiedon tuottamisen välineenä. Kun jäsenämme kokemuksiamme yhdessä taiteen kautta, tuottaa se sisältöjä, joissa yhdistyvät hiljainen tieto, kokemukset sekä yhteinen ymmärrys asiasta tässä ja nyt. Tässä taideperustaisessa osallistavassa toimintatutkimuksessa käytettiin taidelähtöisiä menetelmiä toisaalta konkretisoimaan ja jäsentämään työntekijöiden

ymmärrystä ja kokemuksia siitä, mitä osallisuus heille itselleen tarkoittaa ja toisaalta tavoittamaan henkilöstön hiljaista tietoa sekä kokemuksia siitä, millä tavoin asiakasosallisuus toteutuu ja konkretisoituu heidän oman työnsä arjessa.

Taidelähtöisten menetelmien yhtenä vahvuutena voidaan pitää niiden mahdollisuuksia tuoda näkymätön näkyväksi ja luoda näin tila, jossa voidaan kollektiivisesti tarkastella jonkin abstraktin asian näyttäytymistä. Taiteen mahdollistama näkyväksi tekeminen tarjoaa myös mahdollisuuden peilata omia ja yhteisiä ajatuksia johonkin, jota voidaan yhdessä tarkastella eri näkökulmista. Taidelähtöisten menetelmien kautta voidaan nostaa näkyväksi myös sellaisia asioita työn arjesta, jotka eivät välttämättä muuten nousisi tarkastelun kohteeksi. Työyhteisön toimintakulttuuriin vaikuttavat aina sekä yksilön oma arvomaailma että organisaation arvot ja strategiset tavoitteet. Jokainen työntekijä toteuttaa oman toimintaympäristönsä mukaisia yleisiä arvoja aina omien arvokäsitystensä pohjalta. Omien arvopohjien nostaminen tarkasteluun työyhteisön kehittämisessä voi tapahtua turvallisesti, kun tulkitaan kollektiivisesti tuotettuja taidelähtöisillä menetelmillä tuotettuja teoksia, jotka eivät ole enää kenenkään yksin vaan yhteinen ymmärrys asiasta. (Jansson 2013, 46; Rantala 2013, 75–76.) Olimme tietoisia jo työpajan suunnitteluvaiheessa, että taidelähtöiset menetelmät tarjoaisivat osallistujille toisenlaisen tavan työskennellä kuin mihin he työn arjessa ovat tottuneet. On tärkeää myös huomioida, että erilaiset työtavat voivat tuntua epämieluisilta, haastavilta tai oudoilta, jopa pelottavilta. Toisaalta se voi tuoda myös erilaisia näkökulmia niin omaan ajatteluun kuin siihen, miten näkee toiset työntekijät, asiakkaat tai koko organisaation. Taiteellinen toiminta voi tarjota myös vaikeille asioille symbolista etäisyyttä tai metaforista suojaa omien ajatusten, kokemusten ja tunteiden jakamisessa. (Laitinen 2017, 32–33.)

THL (2020) nostaa myös esiin näkökulman taidelähtöisten menetelmien käytöstä tiedon tuottajana ja sen miten, taiteellinen toiminta mahdollistaa symbolisen etäisyyden tarkastella asioita sekä metaforien kautta suojan tai linssin, jonka kautta peilata itselle merkityksellisiä kokemuksia ja tunteita. Taidelähtöiset menetelmät ja niiden mahdollistaman erilaisen ilmaisun turvin voidaan nostaa tarkasteluun sellaisia asioita, joille voi olla vaikea löytää sanoja. Erilaisten taidemenetelmien kautta voidaan tukea sosiaalista kasvua, oppimista, omien vahvuuksien tunnistamista ja itsestä tietoiseksi tulemistä. THL (2020) on lähes kaksikymmentä vuotta vahvistanut taideperustaista tutkimuksellisuutta ja kehittämistyötä yhdessä taiteilijoiden ja tutkijoiden kanssa. Taiteen ollessa tiedon tuottajana keskiössä on ymmärryksen lisääminen. Taidelähtöiset menetelmät tiedon tuottajina edustavat poikkitieteellistä tiedon tuottamista, joka vaatii rohkeutta ja uusia avauksia.

Taiteellisen tutkimuksen ja tiedon muodostamisen etuina voidaan nähdä sen mukanaan tuoma oppiminen, ongelmanratkaisukyvyyn kehittyminen, ymmärryksen lisääntyminen, holistisen ajattelun kehittyminen, mieleenpainuva ja provosoiva luonne, kriittisen tietoisuuden ja empatiataitojen herättäminen, uusien ja yllättävien näkökulmien esiin tuominen, osallistavuus sekä merkityksellisyyksien näkeminen yhteiskunnassa. (Leavy 2018, 4–10.)

Me koemme tärkeänä tuoda taidelähtöisiä menetelmiä ja niiden käyttämistä kehittämissä tutuksi eri organisaatioissa. Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö (2019) nostaa raportissaan esiin taidelähtöisten menetelmien käytön kehittämisen välineenä yhdeksi työn tuottavuutta lisääväksi tekijäksi, joka myös tarjoaa mahdollisuuden murtaa ja muuttaa vanhoja ja totuttuja toimintamalleja sekä tavoitella uusia innovatiivisia ja luovuutta mahdollistavia kehittämisen menetelmiä. Luovien menetelmien avulla kehittäminen tukee myös työhyvinvointia ja mahdollistavaa uusien, yllättävienkin innovaatioiden syntyä.

Taidelähtöisiin menetelmiin liittyy myös olennaisesti oppiminen, joko itsestä, muista tai ylipäänsä ympäröivästä maailmasta. Tuhkunen (2019, 16) viittaa tekstissään David Kolbin (1984) kokemukselliseen oppimiseen osana taiteellista toimintaa. Pelkkä toiminta, kuten esimerkiksi osallisuustyöpajoissa kuvallinen työskentely, sanataideharjoitteet tai puupalikoiden avulla hahmottelu, ei pelkästään riitä kokonaisvaltaisen oppimisprosessin näkökulmasta, vaan se vaatii reflektointia osana toimintaa sekä tietoisesti tulemista toiminnan herättämistä ajatuksista. Osallisuustyöpajoissa ohjaajien fasilitoitujen kysymysten avulla heräteltiin osallistujia pohtimaan prosessista nousseita ajatuksia sekä jakamaan rohkeasti siinä syntyneitä kokemuksia. Esiin nousseet ajatukset kirjattiin työpajojen aikana ylös ja niitä peilattiin syntyneisiin tuotoksiin. Maalatut tuokset, yhteiselle paperille tuotetut palikkarakennelmat ja piirroukset sekä muovailut tuokset valokuvattiin, ja analysoinnissa niitä reflektoitii ja tulkittiin tiivistäen niistä ja keskusteluista nousseita ajatuksia haiku-runojen muotoon. Visuaalinen dokumentoitu materiaali toimi myös sanojen rinnalla haiku-runojen taiteellisen prosessin tiedontuottajana.

3 ASIAKASOSALLISUUS

Tiedon saanko mä?

Suunnitella saanko mä?

Päättää saanko mä?

Toiminta onko

Vaikuttavaa minulle

Päätänkö siitä?

Arvioidaanko

Oikeita asioita

Minkä takia?

Osallinen oon,

Palveluihin kiinnityn

Vaikutan niissä!

~Karvonen&Koivula~

3.1 Asiakasosallisuus käsitteenä

Asiakasosallisuus on osa sosiaalista osallisuutta. Siinä asiakas otetaan mukaan palveluiden järjestämistä koskevaan prosessiin tukemaan asiakaslähtöistä toimintaa. Prosessiin voidaan lukea palveluiden suunnittelu, järjestäminen, tuottaminen, kehittäminen ja arviointi. Osallisuuden edistäminen on lakisääteistä, ja muun muassa kuntalaki (365/1995), laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000) sekä sosiaalihuoltolaki (1302/2014) takaavat lainsäädännöllisesti asiakkaiden asemaa ja oikeutta osallisuuteen, ja nykyisellään ne korostavat entistä enemmän palveluiden asiakaslähtöisyyttä ja asiakasosallisuutta. Asiakasosallisuus voidaan nähdä asiakkaan osallistumisena (participation) tai osallisuutena (involvement), joihin molempiin liittyy keskeisesti voimaantuminen, sitoutuminen tai velvoite, yhteistoiminta, kumppanuus ja vaikuttaminen. Osallisuus verrattuna osallistumiseen edellyttää asiakkaan osallistumista päätöksentekoon sekä sitä, että asiakkaalla on jonkinlainen vaikutus palveluprosessiin. (Leemann & Hämäläinen 2016, 586–587.)

Leemann & Hämäläinen (2016, 587) nostavat artikkelissaan Julkusen ja Heikkilän (2007) hahmotelman palvelujärjestelmän viidestä erilaisesta lähestymistavasta. Niistä ensimmäinen on hyvinvointivaltion näkökulma, jossa korostuu lakiperustaisesti sosiaaliset oikeudet ja yhtäläiset palvelut. Toinen näkökulma korostaa ammatillisuutta ja ammatillista ohjausta sekä tiedon jakamista ja kolmas kuluttajalähtöisyyttä palvelujärjestelmän kehittämisessä, johon lukeutuvat muun muassa valintamahdollisuudet ja vaikuttaminen. Neljäntenä on johtamislähtöinen palvelujärjestelmä, jossa painottuvat taloudelliset ja hallinnolliset näkökulmat, ja viides on sosiaalipoliittinen malli, jonka keskiössä on osallistuminen (participationism), jonka tavoitteena on paikallisuus ja osallistavat menetelmät. Viimeisessä näkökulmassa korostuvat käyttäjälähtöiset palvelut, asiakkaiden voimaantumisen mahdollistaminen sekä vapaaehtoisuus. Tästä jaottelusta erityisesti viides näkökulma kytkeytyy tähän tutkimukseen sekä yleisesti OMA-hankkeen toimintaperiaatteisiin.

Asiakasosallisuutta määriteltäessä on syytä muistaa, että siinä on kyse vain yhdestä osallisuuden muodosta. Osallisuus itsessään on laaja ja kompleksinen käsite, jonka määrittely vaatisi oman teoreettisen katsauksensa. Käsittelemme tässä osallisuuden laajan kuvauksen lyhyesti käyttäen apuna THL:n (2020) osallisuuden osa-alueita. THL on jakanut osallisuuden käsitteen kolmeen osa-alueeseen, joita ovat: 1.) osallisuus omassa elämässä, 2.) osallisuus yhteisöissä ja vaikuttamisen prosesseissa ja 3.) osallisuus yhteisestä hyvästä.

Osallisuudella omassa elämässä tarkoitetaan, että yksilö on tietoinen omista tarpeistaan ja voimavaroistaan ja kykenee käyttämään sitä potentiaalia, jota hänessä on. Osallisuus omassa elämässä on sitä, että ihminen kokee pystyvänsä vaikuttamaan omaan elämäänsä merkityksellisiin asioihin ja toimintaympäristöönsä sekä niihin palveluihin, joissa hän asioi. Yksilön osallisuutta omaan elämäänsä voidaan lisätä luomalla olosuhteita ja toimintaa, jossa yksilö voi kokea olevansa merkityksellinen osa jotakin isompaa kokonaisuutta. Tällöin päästään myös asiakasosallisuuden toteutumisen mahdollistamiseen.

Osallisuus yhteisöissä ja vaikuttamisen prosesseissa tarkoittaa sitä, että yksilölle tarjotaan ja luodaan sekä tarvittaessa myös etsitään keinoja, joilla hän voi vaikuttaa asioihin. Tällaisia keinoja voivat olla esimerkiksi yksilön käyttämien palveluiden asiakasosallisuuden mahdollistavat ja sitä tukevat toimenpiteet. Osallisuuteen yhteisöissä ja vaikuttamisen prosesseissa voi olla kuitenkin esteenä se, ettei yksilö koe olevansa osallinen omassa elämässään. Osallisuuden toteutumisen edellytyksenä yhteisöissä ja vaikuttamisen prosesseissa on se, että yksilö uskoo omiin vaikuttamisen mahdollisuuksiinsa ja pääsee irti epäoikeudenmukaisuuden tai eriarvoisuuden kokemuksista sekä saa tukea kokemuksiansa sanoittamiseen. Esimerkiksi taidelähtöisten menetelmien avulla voidaan tukea heikoimmassa asemassa olevien osallisuutta vaikuttamisen prosesseissa etsien keinoja sanoittaa ja hakea merkityksiä kokemuksille taiteen keinoin.

Kolmas osallisuuden osa-alue on osallisuus yhteisestä hyvästä, jolla tarkoitetaan esimerkiksi sellaisten olosuhteiden luomista paikallisesti, että ihmiset voivat liittyä merkityksellisyyttä lisääviin vuorovaikutussuhteisiin yhdessä erilaisten ihmisten ja ihmisryhmien kanssa. Osallisuuden yhteisestä hyvästä tulisi lisätä eri viiteryhmiä vuorovaikutusta ja kanssakäymistä, vahvistaa yhteisiä arvoja ja merkityksiä ja lisätä esimerkiksi paikallista elinvoimaa. (THL 2020.)

Ihmisen yksilölliseen osallisuuden kokemukseen vaikuttaa suuresti koherenssin tunne eli yksilön kyky nähdä ympäristönsä ja omassa elämässään eteen tulevat asiat ja tilanteet ymmärrettävinä, hallittavina ja mielekkäinä. Vahvaa koherenssin tunnetta voidaan pitää suoraan yhteydessä kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin ja vahvaan stressinhallintakykyyn. Koherenssin eli elämänhallinnantilanteen ajatellaan tutkimusten perusteella olevan melko pysyvä ja yksilöllinen ominaisuus, jossa kuitenkin voidaan nähdä tapahtuvan muutoksia yksilölle merkittävien elämäntilanteiden muutosten tai erilaisten terapeuttien interventioiden seurauksena. (Antonovosky 1987.) Taidelähtöisiä menetelmiä hyödyntäviä monitaideprosesseja voidaan pitää eräänlaisina terapeutteisvaikutteisina interventiaina.

Tässä tutkimuksessa asiakasosallisuutta tarkastellaan Leemannin ja Hämäläisen (2015, 1–2) määritelmän mukaan. Asiakasosallisuus koostuu seuraavista tekijöistä: a.) kuinka asiakkaalla on mahdollisuus palveluiden sisällä vaikuttaa palveluiden suunnitteluun, b.) miten asiakkaan yksilöllisyys on huomioitu palveluissa, c.) onko tiedottaminen esteetöntä ja kaikkien saavutettavissa, d.) miten toimintaosallisuus on huomioitu, e.) saako asiakas osallistua päätöksen tekoon ja f.) kuinka osallisuus on huomioitu palveluiden arvioinnissa. Asiakasosallisuus on yksi osa sosiaalista osallisuutta, jolla pyritään takaamaan asiakkaiden itsemääräämisoikeus ja vaikutusmahdollisuudet itseään koskevien palveluiden järjestämisessä. Asiakasosallisuuden käsitteen määrittelyssä on tärkeää erottaa se, tarkoitetaanko asiakkaan osallistumista vai asiakasosallisuutta. On tärkeää esimerkiksi erottaa, että asiakkaan osallistuminen ei välttämättä tarkoita, että asiakas pääsisi aktiivisesti vaikuttamaan ja osallistumaan käyttämänsä palvelun suunnitteluun, järjestämiseen, tuottamiseen ja kehittämiseen ja arviointiin. Olisikin hyvä, jos asiakasosallisuudesta puhuttaessa vältettäisiin sekoittamasta sitä termeihin osallistuminen ja osallisuus.

Palvelujärjestelmissä asiakkaan osallisuus voidaan jakaa neljään toteutumiskategoriaan, jotka kuvaavat asiakkaan osallistumisastetta. Matalimmalla tasolla asiakas nähdään informanttina, jolloin asiakas ainoastaan osallistuu toimintaan ja antaa siitä palautetta. Toisella asteella asiakasta nimitetään osalliseksi, jolloin hän on enemmän kuin palautteen antaja. Toista astetta pidetään asiakasosallisuuden perusasteena. Kolmannella tasolla palvelua käyttävää asiakasta pidetään vaikuttajana, joka osallistuu laadun kehittämiseen. Kolmatta astetta pidetään jo korkeana asiakasosallisuuden toteutumisen asteena. Neljännellä ja korkeimmalla asiakasosallisuuden asteella asiakasta nimitetään johtajaksi. Korkeimmalla asiakasosallisuuden asteella asiakas määrittää itse palvelun raamit. Usein asiakasosallisuuden taso jää ensimmäiselle tai toiselle tasolle, jolloin asiakasosallisuuden toteutuminen on vain näennäistä. Kolmannelle ja neljännelle tasolle pääseminen edellyttää palveluntarjoajalta asiakasosallisuustietoisuutta ja sen arvon ymmärtämistä. (Leemann & Hämäläinen 2015, 3–4.)

Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen erikoissuunnittelija Tanja Hirschovits-Gerz (2019) nostaa esityksessään esille tärkeän näkökulman, asiakasosallisuus on oikeus ja arvokasta itsessään. Asiakasosallisuuden näkökulmasta palveluissa tulee varmistaa laatu, oikea-aikaisuus, toimivuus ja saavutettavuus yhdenvertaisiksi ja kustannustehokkaiksi. Resursseja tulee kohdistaa riittävästi, ja työntekijöillä ja asiakkailla tulee olla riittävästi tietoa vaikuttamis- ja osallistumismahdollisuuksista. Ammatillinen ja tieteellinen tieto tarvitsee asiakasosallisuuden kautta saatavaa kokemustietoa rinnalleen.

Asiakasosallisuuden tason määrittämisen lisäksi on tärkeää miettiä sen suuntaamista. Asiakkaan mahdollisuus vaikuttaa omaan palvelujärjestelmäänsä on osa yksilöllistä palvelutarpeen täyttämistä mutta myös asiakaslähtöisyyden toteutumista. Asiakasosallisuuden toinen mahdollisuus on palveluiden kehittäminen. Tässä tutkimuksessa olemme lähestyneet asiakasosallisuutta muun muassa osallisuustyöpajojen suunnittelussa seuraavan Leemannin ja Hämäläisen (2015, 4–6) luoman asiakasosallisuuden jaottelun kautta:

1. Tieto-osallisuus

Asiakkaalla on mahdollisuus saada tietoa eri palveluista ja siitä, kuinka hän voi niihin päästä. Asiakkaita kuullaan tiedotuksen saavutettavuudesta ja tiedottaminen on esteetöntä.

2. Suunnitelmaosallisuus

Asiakkaalla on tietoa palveluista ja palveluprosesseista ja hän saa osallistua valmisteilla oleviin hankkeisiin. Asiakas saa mahdollisuuden osallistua ja vaikuttaa hankkeiden suunnitteluprosesseihin.

3. Päätösosallisuus

Asiakkailla on vaikuttamisen mahdollisuus palveluiden tuottamiseen.

4. Toimintaosallisuus

Asiakkailla on mahdollisuus vaikuttaa ja toimia omassa elinympäristössään. Palvelu tarjoaa toimintamahdollisuuksia ja mahdollistaa esteettömyyden.

5. Arviointiosallisuus

Asiakas saa osallistua palveluiden arviointiin jokaisessa arvioinnin eri vaiheessa, suunnittelussa, toteutuksessa ja myös siinä, kenelle ja miten arviointi annetaan ja minkä vuoksi.

Tässä tutkimuksessa asiakasosallisuustyön kehittämisellä tarkoitetaan kohdejoukkojen palveluissa tehtävää kehittämistyötä, jonka tarkoituksena on vahvistaa asiakkaiden osallisuutta omien palveluidensa kehittämisessä. Asiakasosallisuustyön kehittämisessä nähdään tärkeänä kehittämistoimintojen läpinäkyvyys, aito vuorovaikutus ja asiakkaiden aktiivisen toimijuuden vahvistaminen sekä mukaanottaminen heitä koskevien palveluprosessien muotoiluun.

3.2 Taidelähtöiset menetelmät asiakasosallisuustyön kehittämisessä

Osallisuuden muodostuminen, kuten taidelähtöinen työskentelykin, jäsennetään dynaamiseksi prosessiksi, jonka myötä voidaan vahvistaa sekä yksilön että ryhmien osallisuutta heitä koskeviin yhteisöihin ja sitä kautta myös yhteiskuntaan. Taidelähtöiset menetelmät antavat mahdollisuuden tarkastella itsetuntemusta, omia arvoja ja itseä osana ympäröivää maailmaa, jolloin tekeminen tukee osallisuuden kokemusta yhteiskunnassa ja sen osana. Osallistumisella taidelähtöiseen ryhmätoimintaan voidaan lisätä sekä sosiaalisen, kulttuurisen ja poliittisen liittymisen mahdollisuuksia. (Leemann & Hämäläinen 2016.)

Schiama (2011, 122–124) esittää *The Value of Arts for Business* -kirjassa listan niin sanotuista pehmeistä taidoista, joita taiteen avulla on mahdollista organisaatioissa kehittää. Taiteen keinoin on mahdollista harjoittaa työyhteisön luovuutta ja mielikuvitusta esimerkiksi ongelmanratkaisuun liittyvissä tilanteissa sekä auttaa katsomaan toisin totuttuja toimintatapoja. Taide tarjoaa myös paikan harjoitella riskinotto- ja improvisointikykyä sekä joustavuutta. Näiden taitojen harjoittamisen nähdään johtavan myös resilienssin eli muutosjoustavuuden kasvamiseen organisaatioissa. Schiama mainitsee myös taiteiden tukevan herkkyyttä havainnoida asioita aistinvaraisten sensorien virittäminä. Tutkijat liittävät tämän kyvyksi tarkastella asioita moniaistisesti omasta erityisestä kokemusmaailmasta käsin taiteen keinoin. Taide tarjoaa myös alustan asioiden kriittiselle tarkastelulle ja se auttaa ymmärtämään ihmisten tapaa hahmottaa asioita eri tavoin. Tämän avulla voidaan auttaa eri näkökulmia nousemaan esiin, ja toisaalta se voi auttaa osallistujia myös lähentymään kohti yhteistä viitekehystä tai tavoitetta. Annanollin (2016, 140) mukaan taiteet tukevat tietoisuuden kehittymistä ja ihmisten taitoa reagoida muuttuviin tilanteisiin. Taiteiden kautta yksilöt tulevat tietoisemmiksi itsestään ja toimintatavoistaan. Taidelähtöisten menetelmien käyttöön työyhteisössä liittyy myös toisenlaisen ajallisen hahmottamisen huomioiminen. Taidelähtöiset menetelmät noudattavat erilaista aikasykliä kuin esimerkiksi mihin nykypäivän hektisyydessä organisaatiot ja työelämä ovat totuneet; tulosta pitäisi syntyä heti. Taidelähtöisten menetelmien avulla toiminta tapahtuu hetkessä, mutta vaikutukset näkyvät vasta ajan saatossa.

Osallisuustietoisuuden näkökulmasta on huomioitavaa, että osallistuminen muuttuu osallisuudeksi vasta silloin, kun osallistujalla on valtaa ja kun hänellä on tilaisuus käyttää sitä. Osallistujan on oltava tietoinen siitä, mihin asioihin hän voi esimerkiksi omassa pal-

velussaan vaikuttaa, ja se edellyttää osallisuustietoisuutta palveluntarjoajalta. Palveluihin osallistaminen jää harmittavan usein pelkäksi aktivoinniksi ja sitä kautta osallistumiseksi. Pelkän aktivoinnin toteutuessa käy usein niin, että palvelu ei vastaa osallistujan tarpeisiin, jolloin toiminta voidaan kokea kielteisenä ja turhana ja jää näin ollen vain tilastoja kaunistelevaksi eikä asiakkaan tarpeita vastaavaksi ja kuntouttavaksi toiminnaksi. Mikäli aktivointi ei tue aidosti osallisuutta tai vastaa asiakkaan tarpeisiin, voi se vahvistaa ulkopuolisuuden tunnetta ja kokemusta pakosta ja kontrollista. (Mäntyneva & Hiilamo 2018.)

Asiakkaan tietoinen mukaanottaminen palveluiden kehittämiseen edellyttää palveluntarjoajalta osallisuustietoisuutta ja halua toteuttaa sitä. Osallisuustietoisuus on myös sitä, kuinka strategiaan kirjattu osallisuus toteutetaan työn arjessa. Oma näkemyksemme vuosia osallisuustyötä hankkeissa tehneinä on, että heikoimmassa työmarkkina-alueella olevien kokemus oman elämänsä osallisuudesta kaipaa usein tukea. Mikäli henkilö kokee, ettei hän voi vaikuttaa omaa elämäänsä koskeviin asioihin, on palveluihin kiinnittyminen usein heikkoa. Osallisuustietoisuuden herättäminen omaa itseä koskevissa palveluissa tukisi myös osallisuutta omassa elämässä. Asiakkaan ottaminen mukaan itseään koskevien palveluiden kehittämiseen tukisi yksilön voimaantumista ja valtaistumista.

Tämän tutkimuksen tavoitteena oli kannustaa luovaan yhteiskehittämiseen palveluiden tarjoajien ja asiakkaiden välillä yhtenä osallisuuden tukemisen muotona. Asiakasosallisuuden rinnalla lähdekirjallisuudessa käytettiin myös palveluosallisuus-käsitettä. Tässä tutkimuksessa osallisuuden laajaa käsitettä rajattiin asiakasosallisuuden näkökulmaan myös puhtaasti sanan konnotaation vuoksi eli haluttiin suunnata palveluntarjoajien katse asiakkaisiin ja tarkastella palveluita työntekijöinä asiakkaiden silmin.

OSALLISUUDEN RAKENTUMINEN YHTEISKEHITTÄMISEN PROSESSISSA

Kuvio 2. Osallisuuden rakentuminen yhteiskehittämisen prosessissa (Karvonen & Koivula 2021).

4 OSALLISUUSTYÖPAJAT

Kohdattiin kerran

Taiteen avaruudessa

Dialogissa

Takaraivossa

Ahmittu tieto (röyhtäys)

Yli-innokkuus

Ups, pahoittelut

Asiakas-Työntekijä

Värit sulautuu

Yhteinen tieto

Rannalla aivosumun

Tarttui oikeen

~Karvonen&Koivula~

4.1 Tutkimus- ja suunnitteluvaihe

Tässä tutkimustyössä taide haluttiin nähdä vuorovaikutteisena kohtaamisen ja toiminnan tilana, jossa on tilaa nostaa esille henkilökohtaisia kokemuksia esiin työn arjesta asiakasosallisuuden kontekstissa. Tutkimustehtävänä oli tutkia neljää kehittämistyöpajaa

asiakasosallisuudesta kerätyn aineiston avulla ja laatia niiden pohjalta tutkimuksen toteuttajien taiteellinen yhteenveto eli haikuja osallisuudesta. Kyseessä olivat yksittäistapaukset, jolloin tehdyt päätelmät koskevat ainoastaan tämän tutkimuksen toimintoja, mutta ne ovat hyödynnettävissä samankaltaista kehittämistoimintaa suunniteltaessa. Ensimmäinen vaihe oli ratkaista OMA-hankkeen ja tutkivan kehittämistyön välinen suhde sekä se, mihin osaan hankkeen toiminnoista tutkimus kytketään. Suunnitteluvaiheessa kirkastimme osallisuuden laajan käsitteen rajaamista ja lähdimme laajemmasta kuvasta aina vain pienempään ja hiotumpaan kysymyksenasetteluun. Jo suunnitteluvaiheessa oli selkeää, että tutkimus kohdennetaan palveluntarjoajien henkilöstölle järjestettäviin osallisuustyöpajoihin, jotka olivat OMA-hankkeen toiminnoissa ensimmäinen vaihe osallisuuden merkistön kehittämistyötä. OMA-hankkeen yhtenä toimintona on kehittää osallisuuden merkistö helpottamaan kohderyhmän palveluihin ohjautumista ja jäsentämään palveluntarjoajan osallisuustietoutta omista toiminnoistaan. Osallisuuden merkistö pohjautuu Terveystieteiden tutkimuskeskuksen (2020) määrittämiin osallisuuden osa-alueisiin, joita ovat: osallisuus omassa elämässä, osallisuus yhteisöissä ja vaikuttamisen prosesseissa ja osallisuus yhteisestä hyvästä. Osallisuuden merkistön ajatuksena on se, että osallisuustietoisuuteen herättämällä saadaan palveluntarjoajat sanoittamaan oman toimintonsa osallisuuden osa-alueita selkeämmäksi. Osallisuutta tukevien osa-alueiden selkiytyessä palveluissa asiakkaan on helpompi nähdä, millaista osallisuuden tukea juuri tämä palvelu tuottaa ja onko se sitä, mitä juuri hän kaipaa elämäänsä. Useiden palveluiden sisällä on monenlaisia toimintoja, jotka eivät välttämättä näy niin selkeästi toiminnan ulkopuolelle kuin kuvitellaan. Esimerkiksi SPR:n toiminta usein yleisesti mielletään siihen itselle näkyvimpään ja tutuimpaan, mutta järjestöllä on todella laaja ja kirjava kattaus erilaisia osallisuutta tukevia palveluita.

OMA-hankkeessa, joka jatkuu vuoden 2022 syyskuuhun, osallisuuden merkistöä luodaan yhdessä kehittämistyössä palveluntarjoajien henkilöstön ja palvelua käyttävien asiakkaiden kanssa. Ensimmäisessä vaiheessa, joka oli samalla myös tutkivan kehittämistyön tutkimusaineiston keräämisen vaihe, järjestettiin palveluntarjoajien henkilöstölle osallisuustyöpaja, joka kesti neljä tuntia, ja siinä käsiteltiin asiakasosallisuutta taidelähtöisten menetelmien avulla osallistavassa ja toiminnallisessa työpajassa. Toisessa vaiheessa samansuuntainen työpaja toteutetaan asiakkaille ja kolmannessa vaiheessa henkilöstö ja asiakkaat tuodaan yhteiskehittämisen hengessä samaan työpajaan. Yhteiskehittämisen tuloksena syntyy osallisuuden merkistö, joka toimii OMA-hankkeen seuraavan toiminnon, osallisuuslautapelin kehittämistyön eteenpäin viejänä. Osallisuuden

merkistö syntyy palveluntarjoajien ja palveluita käyttävien asiakkaiden yhteiskehittämisen tuloksena. Osallisuuden merkistön on tarkoitus tukea palveluihin ohjautumista sitä varten hahmoteltujen symbolien ja merkkien avulla. Symbolit ja merkit kuvastavat palveluiden konkreettisia toimenpiteitä osallisuustyön näkökulmasta.

4.2 Kohdejoukko

Kohdejoukoksi tutkivaan kehittämistyöhön valikoitui OMA-hankkeen yhteistyökumppaneita, joista valittiin neljä toimijaa siten, että heidän palvelunsa eroaisivat toisistaan ja antaisivat näin laajemman kuvan aiheesta tutkimuksen kannalta. Kehittämistutkimukseen pyydettiin Erytishuoltojärjestöjen liitto EHJÄ ry:n henkilöstöä, Keski-Pohjanmaan sosiaalipsykiatrisen yhdistyksen työntekijöitä, SPR:n Länsi-Suomen piirin henkilöstöä ja Kosti ry:n SILTA yhteisöklubin työntekijöitä.

Erytishuoltojärjestöjen liitto EHJÄ ry on valtakunnallinen lastensuojelujärjestö, jonka toiminnan tavoitteena on ehkäistä lasten ja nuorten sekä nuorten aikuisten sosiaalista syrjäytymistä. EHJÄ ry:n työ painottuu lastensuojelun jälkihuoltoon, maahanmuuttajataustaisten nuorten tukitoimintaan sekä vapaaehtoiseen että ammatilliseen tukityöhön ja perhetyöhön. Järjestö on vahvasti tukena myös erilaisten hankkeiden tekemässä kehittämistyössä. Osallisuustyöpajaan osallistui Kokkolan ja Pietarsaaren toimipisteiden henkilöstöä. (Erytishuoltojärjestöjen liitto 2020.)

Keski-Pohjanmaan sosiaalipsykiatrisen yhdistys on myös OMA-hankkeen yhteistyökumppani. Keski-Pohjanmaan sosiaalipsykiatrisen yhdistys eli myöhemmin KPSPY tukee mielenterveyskuntoutujien osallisuutta ja vahvistaa itsenäistä elämää. KPSPY tarjoaa tilan jokapäiväisen arjen kohtaamisille ja yhdessäololle sekä pyrkii vaikuttamaan mielenterveyspalveluiden käyttäjien tasa-arvoiseen kohteluun ja ajaa asiakaskunnan etuja vähentäen eriarvoista kohtelua. Yhdistyksen toiminnassa otetaan huomioon asiakkaiden yksilölliset tarpeet ja toiminta on luonteeltaan tavoitteellista ja kuntouttavaa. (Keski-Pohjanmaan sosiaalipsykiatrisen yhdistys 2020.)

SPR:n Länsi-Suomen piiri on Suomen Punaisen Ristin piiri, joka on perustettu vuonna 1933. Länsi-Suomen piirin, kuten koko Punaisen Ristin toiminta nojaa seitsemään perusperiaatteeseen, joita ovat inhimillisyys, tasapuolisuus, puolueettomuus, riippumattomuus, vapaaehtoisuus, yleismaallisuus ja ykseys. Länsi-Suomen piirillä on 68 osastoa,

joissa on erilaisia toimintaryhmiä. Toimintaryhmiä ovat mm. ensiapuryhmätoiminta, humanitaaristen oikeuksien puolesta toimiminen, keräys-, monikulttuurinen-, nuoriso-, omaishoitajien tuki-, terveys-, ystävä- ja valmiustoiminta. Kokkolan alueella selkeimmin näistä näkyy SPR:n kirppistoiminta, jossa työskentelee OMA-hankkeen kohderyhmää niin kuntouttavassa työtoiminnassa kuin palkkakokeilussakin. (Suomen Punaisen Ristin Länsi-Suomen piiri 2020.)

SILTA yhteisöklubi on Kokkolan keskustassa sijaitseva matalan kynnyksen kohtaamispaikka, joka tarjoaa tilojaan eri järjestöjen toiminnalle. Yhteisöklubi SILTA toimii myös tiedonkeskuksena, josta voi saada keskitetysti tietoa eri järjestöjen toiminnoista. Yhteisöklubi SILTA tarjoaa tietoa yhdistyksille, yhteisöille ja yksityisille. KOSTI ry hallinnoi SILTA yhteisöklubin toimintaa ja valvoo yhdistysten yleisiä ja yhteisiä etuja parantaen jäsenyhteisöjen yleisiä toimintaedellytyksiä Keski-Pohjanmaan alueella tarjoten tietoaan ja tukeaan monin eri tavoin. Yhdistykset, osuuskunnat ja säätiöt saavat KOSTI ry:ltä tukea taloudellisen toiminnan ratkaisuihin ja KOSTI ry seuraakin aktiivisesti yhteisötalouden yleistä kehitystä ja lainsäädäntöä sekä niihin liittyviä aloitteita ja esityksiä ja antaa omasta puolestaan lausuntoja. (KOSTI 2020.)

4.3 Osallisuustyöpajojen toteutus

Osallisuustyöpajat toteutettiin syksyn 2020 aikana kaikissa neljässä valitussa kohdeorganisaatiossa. Osallisuustyöpajat kestivät yhtäjaksoisesti neljä tuntia. Työpajan alussa esiteltiin OMA-hanke ja sen sisällöt sekä toimenpiteet koko hankkeen ajalle, jotta työpajaan osallistujille olisi selkeää, mitä osaa osallisuustyöpajat näyttelevät koko hankkeen toimintojen kannalta. Osallistujille esiteltiin myös osallisuuden merkistön kehittämisen aikajana, joista tämä kyseinen osallisuustyöpaja on ensimmäinen kehittämistyön vaihe.

Kuva 1. Hankkeen esittelymateriaali 2020 (Karvonen & Koivula).

Lähdimme rakentamaan osallisuustyöpajan sisältöä Leemannin ja Hämäläisen (2015, 4–6) asiakasosallisuuden eri tasojen ja ulottuvuuden kuvauksien pohjalta, jolloin ajatellaan, että asiakasosallisuus on jaoteltu seuraavalla tavalla; tieto-osallisuus, suunnitteluosallisuus, päätösosallisuus, toimintaosallisuus ja arviointiosallisuus. Tieto-osallisuudella tarkoitetaan sitä, että osallistuja saa tietoa erilaisista saatavilla olevista palveluista sekä niihin pääsemisen edellytyksistä. Tieto-osallisuuteen kuuluu myös palveluntarjoajien kokonaisvaltainen vuorovaikutusosaaminen. Suunnitteluosallisuudella puolestaan tarkoitetaan sitä, että palveluihin osallistuva saa tietoa palvelutarjonnasta ja pääsee vaikuttamaan toiminnan suunnitteluun. Päätösosallisuudella varmistetaan palveluihin osallistuvan mahdollisuus vaikuttaa toiminnan sisällön tuottamiseen. Päätösosallisuus edellyttää palveluntarjoajalta kykyä antaa palvelun käyttäjille vaikuttamisen mahdollisuus rakenteellisessa kehittämistyössä. Toimintaosallisuus toteutuu, kun palveluiden käyttäjä saa mahdollisuuden vaikuttaa ja toimia omassa elinympäristössään ja käyttämässään palveluissa sekä saa mahdollisuuden olla osallisena yhteisöissä yhdessä muiden kanssa. Arviointiosallisuuteen kytkeytyy olennaisesti palaute sekä sen hyödyntäminen palveluiden kehittämisessä. Arviointiosallisuuden kannalta oleellista on se, ettei arviointia kerätä vain arvioinnin vuoksi, vaan että arviointia hyödynnetään ja tietoa viedään eteenpäin. Arviointiosallisuus toteutuu, silloin kun arviointi vaikuttaa päätöksentekoon ja palveluiden kehittämistyöhön.

Tässä osallisuustyöpajassa halusimme johdattaa osallistujat laajemman ja rajaamattoman henkilökohtaisen osallisuuskäsityksen kautta kohti asiakasosallisuuden konkreettisia arjen käytäntöjä. 1. Henkilökohtaiset osallisuuskäsitykset. 2. Asiakasosallisuus organisaation tarjoamissa palveluissa. 3. Asiakkaiden tieto-osallisuus organisaation toteutetuissa palveluissa. 4. Suunnittelu- ja toimintaosallisuuden toteutuminen palveluissa. 5. Arviointiosallisuuden osa-alueet.

OMA-hankkeen toimintojen ja osallisuustyöpajan keskinäisten kytkösten selkiyttämisen jälkeen lähdimme lämmittelyharjoitteiden kautta kohti työpajan osallistavaa ja toiminnallista vaihetta. Osallisuuden käsitteen moniulotteisuuden takia halusimme jakaa työpajan kahteen eri vaiheeseen. Ensimmäisessä vaiheessa henkilökohtaisia osallisuuskäsityksiä ja hiljaista tietoa nostettiin näkyväksi sanataiteen sekä sanattoman ja kollektiivisen kuvataiteen avulla. Toinen vaihe jätettiin tarkoituksella työskentelyn loppupuolelle ikään kuin brainstorm-tyyppisenä väliharjoitteena, jonka avulla moniulotteista osallisuusaihetta päästiin koskettamaan puhtaasti luovan tekemisen eikä puheen kautta. Lämmittely toteutettiin puolistrukturoidun ajatusvirta-kirjoituksen kautta, jossa osallistujat jatkoivat lauseen aluista vapaasti kirjoittaen. Puolistrukturoidun ajatusvirran avulla osallistujien ajatukset vietiin heidän oman osallisuuskäsityksensä, arvojensa ja kokemustensa äärelle johdattaen heidän ajatuksiaan kohti käsiteltävää aihetta. Ensimmäinen tehtävä oli luonteeltaan sanataiteeseen pohjautuva, mutta käsiteltävää aihetta lähelle päästäksemme rajasimme avointa kirjoitusta lauseen aluilla, jotka johdattivat osallisuuden laajempaan kontekstiin. Sanataideharjoite purettiin kokoamalla yhteiselle paperille osallisuutta koskevia ensikäsityksiä ja kokemuksia. Jokainen valitsi omasta ajatusvirtatekstistään kolmesta viiteen itselleen merkityksellistä sanaa, jotka he liittivät osallisuuteen. Työpajoissa korostettiin tutkijoiden mielenkiinnon kohteena olevan henkilöstön hiljainen tieto ja työn arjen kokemukset asiakasosallisuuden toteutumisesta.

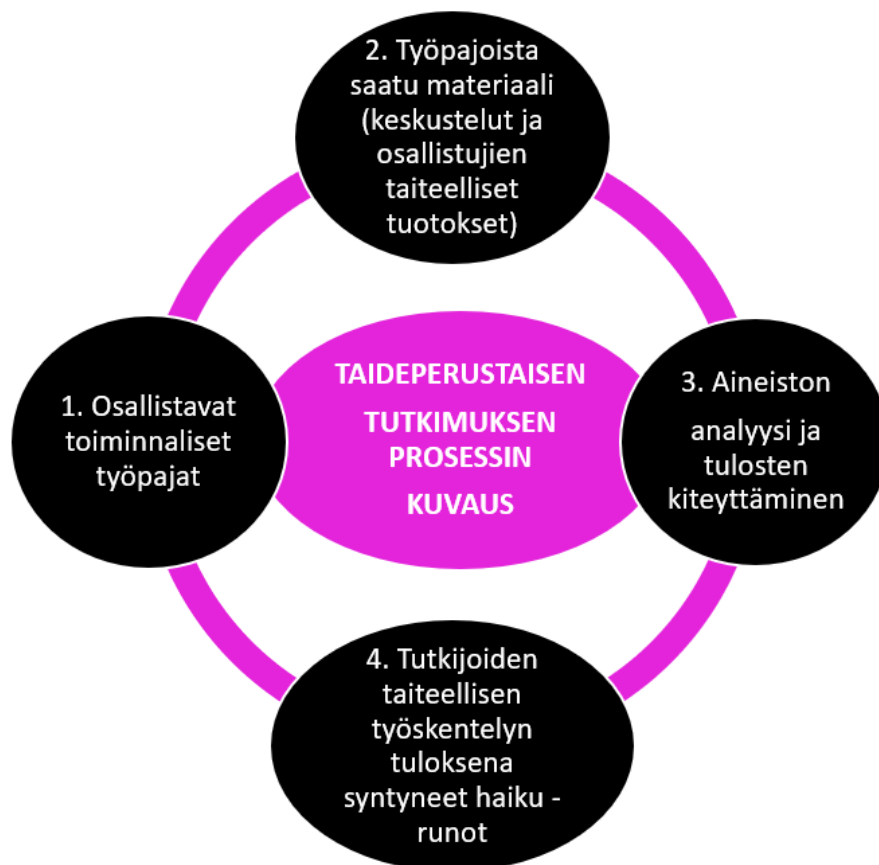
Aiheeseen luotaavan lämmittelytehtävän jälkeen työpajassa lähdettiin puupalikoiden avulla hahmottelemaan ensin organisaation sisällä olevia palveluita. Työpajaan osallistuvat henkilöt saivat keskustella keskenään siitä, millaisia palveluita heidän organisaationsa ylipäättään tuottaa ja kuvata niitä palikkarakennelmien avulla. Osallisuustyöpajan toteutuksessa voidaan nähdä yhteyksiä palvelumuotoiluun, mutta tässä tutkimuksessa emme nostaneet sitä varsinaiseksi tulokulmaksi tai tarkastelun kohteeksi.

Puupalikoista tehdyt rakennelmat ja niiden väliset suhteet eli organisaation sisällä toimivat palvelut ja niiden kytkökset sekä niihin välillisesti vaikuttavat tekijät sanallistettiin vuo-

rovaikutuksellisesti keskustellen läpi. Seuraavassa työpajan vaiheessa palikoista rakennettujen palveluiden oheen lähdettiin hahmottamaan tieto-osallisuuden osa-alueita vastaten kysymykseen ”miten palveluista tiedotetaan”. Erilaiset tiedotuskanavat nimettiin samalle alustalle, jolle palikoista kuvatut palvelut oli rakennettu. Erilaisten tiedotuskanavien löydyttyä pohdittiin yhdessä, mikä kyseisessä tiedotusmuodossa oli hyvää ja mikä huonoa ja oliko tiedotus esteetöntä ja saavutettavaa. Tieto-osallisuutta kartoittava tehtävä reflektoidtiin yhdessä sanallisesti tehtävän lopuksi. Suunnittelu- ja toimintaosallisuutta hahmotettiin työpajan seuraavassa vaiheessa piirtäen alustalle ihmishahmo ja kysymällä ”kuinka toiminta osallistaa asiakasta, kun hän ei ole palveluiden sisällä vaan esimerkiksi kun hän on kotonaan”. Hahmon sisälle konkretisoitiin kirjoittamalla esiin tulleita asioita. Seuraavaksi piirrettiin kaksi hahmoa rinnakkain ja kysyttiin ”kuinka palvelu osallistaa kahta asiakasta keskenään” ja kolmanneksi piirrettiin kaksi hahmoa, jotka kuvasivat asiakasta ja työntekijää ja heidän välistään osallisuutta vahvistavaa toimintaa. Jo ensimmäisen työpajan jälkeen työparina käymämme evaluoinnin tuloksena totesimme, että suunnitteluosallisuutta koskevat tekijät eivät nousseet tehtävien kautta riittävästi esiin. Suunnitteluosallisuutta sivuttiin muiden tehtävien ohessa keskusteluissa, mutta sen tarkempi läpivienti olisi ollut tarpeen spesifin tehtävän kautta. Emme kuitenkaan halunneet muuttaa suunnitelmaa, koska osallisuuden merkistön kehittämistyön seuraavassa vaiheessa, asiakkaille suunnatuissa työpajoissa sekä yhteiskehittämisen työpajoissa, suunnitteluosallisuus nousee keskiöön.

Tässä vaiheessa työpajaa pysähdyttiin äänettömän kollektiivisen maalauksen avulla tarkastelemaan osallisuuskäsityksiä toiminnallisuuden avulla. Kollektiivinen maalaus viimeisteltiin täydentämällä yhteistä isoa paperia, johon oli työpajan alkuvaiheessa kerätty sanataideharjoitteen avulla osallisuuteen liittyviä merkitykselliseksi koettuja sanoja. Työpajan viimeisessä sisällöllisessä osuudessa keskityttiin arviointiosallisuuden tematiikkaan. Käytössä oli muovailuvahaa, öljyvärit ja akvarelliliidut, joiden avulla vastattiin seuraaviin kysymyksiin: ”ketkä osallistuvat arviointiin?” ”Miten he osallistuvat arviointiin?” ”Miksi arviointia tehdään?” ”Mitä arvioinnilla tehdään?” ”Mihin arviointi menee ja ketä varten?” Osallistujille annettiin mahdollisuus valita mieleisensä tapa kuvata arviointiin liittyviä asioita taidelähtöisten menetelmien avulla kollektiivisesti rakentaen vastaukset yhdelle yhteiselle isolle alustalle. Työpaja päätettiin taidevandalismi-tekniikkaa hyödyntävään harjoitteen, jonka pyrkimyksenä oli vahvistaa työntekijöiden yhteisöllisyyden tunnetta ja kiteyttäen yhteisön asiakasosallisuustyötä. Taidevandalismi-tekniikka yhdistää kuvia tunnetuista taideteoksista ja sarjakuvatekniikkaa antaen luvan tulkita ja turmella teoksia haluamallaan tavalla.

Työpajoista kerättiin kirjallista palautetta, joissa käsiteltiin muun muassa taidelähtöisten menetelmien hyödyntämisen merkityksellisyyttä tutkimuksen välineenä sekä kokemuksia menetelmien käytettävyydestä. Tutkimuksen analysointia tehtäessä ja avatessa emme nosta palautteita ja niistä nousseita asioita keskiöön. Palautteiden tärkeämpi fokus oli toimia OMA-hankkeen toimintojen suuntaajana. Palautteista saamaamme tietoa käytettiin osana haiku-runojen kokoamisen prosessia yhdessä muun aineiston kanssa noudattaen taideperustaiselle tutkimukselle ominaista tyyliä.

Kuvio 3. Taideperustaisen tutkimuksen prosessinkuvaus (Karvonen & Koivula 2021).

5 TUTKIMUSMENETELMÄT

Perustele se!

Mihin nojaat? Miksi et?

Parastele se!

Taiteella tutki

Epäily pois potki

Metodit sotki

Luota taiteeseen

Siihen usko -Come on!

Toimi ja tutki!

~Karvonen&Koivula~

5.1 Tutkimusote

"I never make a painting as a work of art...It's all research."

Pablo Picasso

Suomalaisen taideperustaisen tutkimuksen ja taiteellisen tutkimuksen juuret ovat yhdysvaltalaisessa ja kanadalaisessa traditiossa. Taideperustaisen ja taiteellisen tutkimuksen perusta on soveltavassa kuvataiteessa ja kuvataidekasvatuksessa. Tutkimuksen intressit ovat tavallisesti työ- ja koulutusmenetelmien kehittämisessä tai yhteiskunnallisissa haasteissa ja niihin vastaamisessa tutkimuksellisin keinoin. Suomessa taideperustaista toimintatutkimusta on kehitetty erityisesti Lapin taiteiden tiedekunnassa ja hankkeiden sekä tutkimusten näkökulmat ovat olleet taidekasvatuksen ja yhteisötaiteen hyödyntämisessä. Lähtökohtina ovat olleet taiteellisen työskentelyn soveltaminen tutkimusaineiston

keräämiseen tai analysointiin sekä yhteisön ja sen jäsenten osallisuus tutkimus- ja kehittämisprosesseihin. Lapin yliopistossa ympäristö- ja yhteisötaiteen työtavat, nykytaiteen projektimuotoinen toiminta ja yhteisöllinen taidekasvatus ovat vaikuttaneet taideperustaisen toimintatutkimukseen, jolloin osallisuus, vuorovaikutteisuus ja yhteisöllisyys korostuvat siinä. Kansainvälisesti taidekasvatuksen tutkimuksessa erottuvaa taiteellista toimintaa ja käsitteellistämistä yhdistävää suuntausta kuvataan termillä Arts-Based-Research. (Ahlberg 2018, 39; Jokela & Huhmarniemi 2020, 39–42; Houessou 2010, 43.)

Taideperustaisen tutkimuksen tutkimusstrategia kytkeytyy taiteelliseen tutkimukseen ja toimintatutkimukseen (Jokela & Huhmarniemi 2020, 40). Taiteellisen tutkimuksen lähtökohta on usein tekijän omassa taiteessa, taiteellisessa työskentelyssä tai produktioissa. Taiteellista tutkimusta käytetään yleensä yleisnimikkeenä tarkoittaen taidetta ja tutkimusta yhdistäviä hankkeita laajemmin. Kansainvälisessä keskustelussa käytetään termiä Artistic Research. Taideperustaiseen tutkimukseen voidaan lukea kaikki taiteen alat, ja sen avulla voidaan tuottaa tietoa todellisuudesta, ympäristöstä ja sosiaalisista kysymyksistä. (Houessou 2010, 42–44.) Taideperustaisessa tutkimuksessa on kyse tutkimuksellisesta tiedonmuodostuksesta, joka syntyy taiteen menetelmien avulla, ja se tuottaa tietoa ympäröivästä todellisuudesta (Kallio 2008, 106).

Taideperustainen toimintatutkimus lähtee Lapin yliopiston (Huhmarniemi 2016, 42–45; Jokela & Huhmarniemi 2018, 14) mukaan liikkeelle tutkimuskysymyksestä, joka on olennainen yhteisön osallisuustietoisuuden lisäämisen kannalta. Toimintatutkimus etenee sykleissä, jotka sisältävät suunnittelua, teoreettisen viitekehyksen etsimistä, taiteellista työskentelyä, reflektoivaa tarkastelua, tavoitteiden määrittämistä ja täsmentämistä sekä käsitteellistämistä. Prosessi, sen suunnittelu ja tulokset dokumentoidaan. Tässä tutkimuksessa analyysin aineistona toimivat osallisuustyöpajojen taidelähtöiset tuotokset ja niiden pohjalta syntyneet haiku-mittaan tehdyt runot. Tutkimusta arvioidaan erityisesti vaikuttavuuden perusteella.

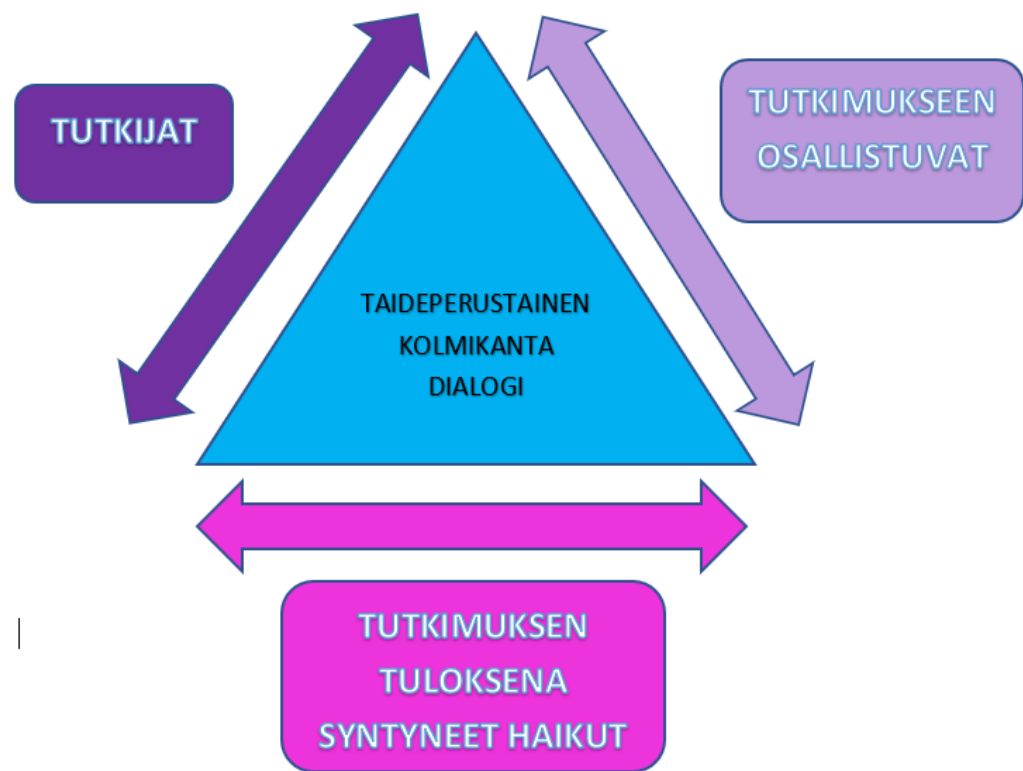
Tämän taideperustaisen osallistavan toimintatutkimuksen prosessin eteneminen voidaan nähdä jatkuvana kehittämisen syklinä eli spiraalina. Työpajojen sisällä sekä siirryttäessä työpajasta toiseen suunnittelu, toiminta, havainnointi ja reflektointi etenivät muodostaen aina uuden spiraalin. Jokaisen toteutetun työpajan jälkeen käytiin läpi perusteluvaihe ja suunnittelu, organisointi, itse toteutus ja sen arviointi. Spiraalimallille tyypilliseen tapaan kehittämistoiminnan tulokset asetettiin aina uudestaan ja uudestaan arvioinnin kohteeksi pohtien, saavutetaanko tutkimusaineistolla ja valituilla menetelmillä tie-

toa, joka vastaa asetettuihin tutkimuskysymyksiin. Toimintatutkimukselle ominaisesti tutkimusprosessissa tarkastelun kohteena oli työpajoissa tapahtuvan konkreettisen toiminnan ja sitä käsittelevän diskurssin välinen vuoropuhelu. (Toikko & Rantanen 2009, 66–67.) On tarpeen huomioida, että spiraalimainen kehittämistyö jatkuu OMA-hankkeen seuraavissa toiminnoissa, joissa asiakasosallisuustyön kehittäminen jatkuu kohderyhmän työpajoilla ja myöhemmässä vaiheessa kohderyhmän ja palveluntarjoajien yhteisissä työpajoissa.

Taideperustaisen osallistavan toimintatutkimuksen muotoon päädyttiin taiteen mahdollistaman vuorovaikuttamisen ja hiljaisen tiedon tuoman arvon vuoksi. Taidelähtöisiä menetelmiä käyttämällä ja osallistamalla voimme luoda uusia merkityksiä sekä nostaa esiin hiljaista tietoa, jota hyödynnetään toimintatutkimukselle ominaiseen tapaan. Tässä tutkimuksessa se tarkoittaa käytännössä asiakasosallisuuden hiljaisen tiedon hyödyntämistä kohdejoukoksi valikoituneiden organisaatioiden toiminnoissa. Toimintatutkimukselle ominaiseen tapaan osallisuustyöpajoissa selvitettiin aluksi, kuinka asiat ovat nyt asiakasosallisuuden osalta, ja taidelähtöisten sekä osallistavien tehtävien avulla konkretisoitiin tilannetta ja yhteistä ymmärrystä aiheesta. Työpajojen tarkoituksena oli toimia hermeneuttisena prosessina, joka tuottaa tietoa, jota voidaan hyödyntää käytännössä. Toimintatutkimus on saanut vaikutteita sekä pragmatismista että sosiaalitieteistä, ja sen tarkoituksena on tuottaa interventio, eli väliintulo, joka tähtää tarkoitukselliseen muutokseen, tässä tapauksessa asiakasosallisuuden eri osa-alueiden tietoiseen huomioimiseen ja osallisuustietoisuuden herättämiseen palvelun sisällä. (Heikkinen, Rovio & Syrjälä 2008, 16–21; Lehikoinen & Pässilä 2016, 8–13.) Taideperustaista tutkimusta hyödyntämällä halusimme nostaa esiin erilaista ymmärryksen rakentumisen tapaa. Taideperustaisen tutkimuksen avulla halusimme luoda ymmärrystä monimutkaisesta asiakasosallisuuden teemasta, jossa moni asia kytkeytyy toisiinsa, sekä nostaa henkilöstölle näkyväksi asiakasosallisuuden toteutumiseen vaikuttavia tekijöitä ja osa-alueita heidän oman työnsä arjessa.

Tuottamamme haiku-runot toimivat esikäsitteinä tutkittavan aiheen viitekehyksestä ja kulkevat läpi prosessin tiedonmuodostuksessa sekä näyttäytyvät myös tulosten viestintävälineenä sekä tutkimuksen tuloksina. Haiku-runot ovat tutkijoiden taiteellinen prosessi ja tapa ajatella käsiteltävää aihetta ja näin ollen johdettavissa myös taiteellisen tutkimuksen pariin. Kallio (2008, 106–109) puhuu taiteen avulla saadun tiedon ja ymmärryksen erityisyydestä, miten se tulisi nähdä omanlaisena tiedon tuottamisen tapana eikä niinkään tutkimuksesta erillään olevana taideproduktiona. Taideperustainen tutkimuksen

avulla tutkijoiden on mahdollista tutkia aihetta ja aineistoaan oman taiteensa avulla ja päästä sen avulla tarttumaan kysymyksiin, joita ei perinteisellä tutkimuksella välttämättä tavoiteta. Tässä tutkimuksessa tieto syntyy Kallion ajatusta mukaillen kolmikantadialogissa, jota käydään taidelähtöisten menetelmien avulla tutkijoiden, tutkimukseen osallistuvan kohdejoukon sekä prosessissa tutkijoiden tuottamien haikujen eli teosten välillä. Alla olevassa kuvassa olemme visualisoineet tässä tutkimuksessa toteutuvaa tiedon muodostumista.

Kuvio 4. Taideperustainen kolmikantadialogi (Karvonen & Koivula 2020).

5.2 Tutkimusaineisto

Tutkimusaineisto koostui erilaisten taidelähtöisten menetelmien avulla esitettyjen kysymysten vastauksista eli tuotoksista, joita tehtävänannot synnyttivät. Tutkimusaineisto näyttäytyi tässä tutkimuksessa kuvataiteen, sanataiteen, puupalikoiden ja muovailuvahalla keinoilla rakennettujen kokonaisuuksien avulla sekä sanoilla ja yhteisille alustoille luotuina merkityksinä, jotka purettiin työpajan eri vaiheissa keskustellen läpi. Tutkimusaineisto kerättiin alkuperäisinä tuotoksina ja osittain valokuvien dokumentoina. Kollektiivisia tuotoksia on analysoitu työpajaprosessin aikana, eikä ole tarkoituksenmukaista, että niitä jälkikäteen analysoitaisiin tai tarkasteltaisiin yksittäisinä teoksina, vaan ne taivutettiin haiku-runojen muotoon. Tuotokset sinällään olivat hyvin informatiivisia ja olisivat antaneet tutkimusaineistona mahdollisuuden monenlaiseseen tarkasteluun. Kollektiivinen työskentely tuotti myös tekijöille itselleen yllättäviä näkökulmia ja asiakasosallisuustietoa, joka ei arjen työssä ollut noussut sanallisesti esiin tai tarkastelun kohteeksi. Huhmarniemen ja Jokelan (2020, 50–51) mukaan prosessien luonnokset, suunnitelmat, teokset sekä kokemuksen reflektoinnit ovat tärkeä tutkimusaineisto taideperustaisessa toimintatutkimuksessa, ja ne voivat näyttäytyä tutkimukseen osallistuvan yhteisön tekemänä kuvina, videoina, piirroksina tai muina vastaavina taiteellisina tuotoksina. Nämä tuotetut materiaalit ja teokset välittävät usein sellaista tietoa, jota ei ole välttämättä helppo sanallisesti avata.

Tutkimuskysymyksiin perustuen keräsimme neljä työmenetelmiltään ja sitä kautta materiaaliltaan identtistä tuotoskokonaisuutta, joissa neljä erilaista toimijaa vastasivat samoihin kysymyksiin peilaten niitä omissa palveluissaan kokemaansa asiakasosallisuuden toteutumiseen. Tutkimuksen tuloksia ei ole tässä tutkimuksessa kehittämissä tarkoituksenmukaista vertailla keskenään, vaan tarkoituksena on löytää vastauksia siihen, millaisena asiakasosallisuuden kokemukset näyttäytyvät ja miten taidelähtöisten menetelmien avulla saadaan kerättyä tietoa. Tutkimusaineiston keräämisessä voidaan nähdä toteutuneen tutkijatriangulaatio, koska työpajaan osallistuvat henkilöt osallistuivat aineiston hankintaan ja analysointiin työpajan aikana. Työpajaan osallistuvia voidaan nimittää kanssatutkijoiksi, koska he osallistuivat tiedon tuottamiseen, keräämiseen sekä sen analysointiin työpajan jokaisessa vaiheessa. Toimintatutkimukselle tyypilliseen tapaan aineisto ja sen tulkitseminen prosessin aikana pakottivat tutkijat tarkentamaan tutkimuskysymyksiä prosessin edetessä. (Heikkinen, Rovio & Syrjälä 2008, 104–105.)

5.2.1 Työpajat aineistonkeruumenetelmänä

Osallisuus aiheena synnytti meissä halun tavoitella moniäänistä dialogia kehittämissä työssä. Halusimme työpajoissa innostaa osallistujia kokeilukulttuuriin ja luovaan visiointiin sekä rohkaista ei-tietämisen ja hämmästyksen yhteiseen jaettuun tilaan. Haluamme nähdä taiteen ajattelun sytyttäjänä ja abstraktien asioiden ääriviivojen hahmottajana. Koska taide läpileikkaa vahvasti OMA-hankkeen toimintoja, tuntui luontevalta kytkeä taide myös kiinteästi tutkimukseen. Jokela & Huhmarniemen (2020, 42) mukaan taideperustaisen tutkimusmenetelmien vahvuuksiin lukeutuvat ei-kielellisen, hiljaisen, aistillisen ja ruumiillisen tiedon ja kokemuksen tutkimisen tavat. Tavoitteenamme oli, että työpajoihin osallistuvat työntekijät saavat mahdollisuuden nostaa kokemuksiaan ja havaintojaan esille asiakasosallisuudesta sekä turvallisesti sanoittaa niitä taiteen keinoin. Halusimme työpajoissa taiteellisen yhteistyöskentelyn avulla tuottaa kokemusperäistä tietoa aiheesta, joka sisältäisi myös abstrakteja ja tunneperäisiä tasoja. Taiteellisen tutkimuksen katsotaankin olevan vuorovaikutusta moneen suuntaan, monella tasolla ja se on tapa luoda ja laajentaa yhteistä ymmärrystä (Hannula, Suoranta & Vadén 2003, 13, 45).

Toimimme tässä työssä taitelija-tutkijan roolissa. Taiteilija toimii tutkijana, ja taide voi tällöin olla tutkimisen tapa, lähtökohta tai päämäärä, motiivi tai mahdollinen ympäristö ja konteksti. Taiteellinen tutkiminen ei ole tieteellisen tutkimuksen vastakohta, vaan taide nähdään nykyisin myös ymmärtämisen, tiedonhankinnan, -tuottamisen ja -välittämisen välineenä. (Taideyliopisto 2020, Haveri & Kiiskinen 2012, 7.) Toimimme työparina TKI-asiantuntijoina ja taiteilija-kehittäjinä Centria-ammattikorkeakoulussa ja sovellamme taitea eri ympäristöissä ja yhteisöissä. Kun taidelähtöinen työskentely liitetään yritys- ja organisaatiokontekstiin, voidaan käyttää termejä *artistic interventions*, *art-based initiatives* tai *arts & organisation* (Korhonen 2013, 9). Lehikoinen & Pässilä (2016) kirjoittavat artikkelissaan taiteellisista interventioista, joissa taiteilijan käyttämät menetelmät ja pedagogiikka luovat vuorovaikutuksellisia ja luovia tiloja tilanteita vahvistaen ja kehittäen yhteisöä. Tutkimuksen osallisuustyöpajat voidaan nähdä myös tällaisina taiteellisina interventioina. Osallisuustyöpajojen lähtökohtia olivat yhteiskehittäminen luovien menetelmien avulla sekä tietoisuuden lisääminen asiakasosallisuudesta. Taiteellinen interventio antoi mahdollisuuden tarkastella työntekijöiden yksilöllisiä arvopohjia laajentaen niitä

työpajan edetessä käsittämään koko organisaatiota ja sen strategiaa. Tutkimuksen tavoitteena on muodostaa ymmärrys, millaista lisäarvoa taidelähtöiset menetelmät tuovat asiakasosallisuuden tutkimiseen.

Tässä kehittämistyössä liikutaan taideperustaisen ja taiteellisen tutkimuksen välimaastossa. Epävarmuus siitä, että toteutammeko tätä tutkimusta niin sanotusti ”kaikkien tieteen ja taiteen sääntöjen” mukaisesti, vei tutkijat hakemaan tukea artikkeleista, jotka puolustavat taiteellisen tutkimuksen kokeilevaa tapaa. Jaana Erkkilä (2012, 10–19) rohkaisee artikkelissaan Rullalautailu, taiteellinen tutkimus ja sielun tarpeellisuus Aalto-yliopiston julkaisusarjassa tekemään uudella tavalla ja ottamaan riskejä, koska silloin taiteen kentällä syntyy uutta, kun vallitsevista normeista poiketaan. Erkkilä kannustaa pohtimaan, onko tutkimus sitä, että jotakin ilmiötä tarkastellaan tavalla, jonka enemmistö, esimerkiksi akateeminen tutkimus, tunnistaa tutkimukseksi. Hänen mukaansa taiteellisen tai taideperustaisen tutkimuksen erityisyys on kokemuksellisuuden ja sen reflektion pohjalle rakentuvassa tiedossa, joka ei avaudu ymmärrystä vailla olevalle sielulle. Hanula, Suoranta & Vadén (2003, 7–9) kannustavat jopa metodologiseen ja institutionaaliin anarkiaan ja rohkeisiin kokeiluihin käsitteellisen ymmärryksen kasvattamiseksi. Heidän mukaansa tiukasti raamitetut näkemykset tieteestä ja metodiset ohjesäännöt ovat ohjanneet arviointia, jossa on etsitty ainoaa oikeaa tapaa tehdä taiteellista tutkimusta. Uuden tutkimusalan kanssa tulee sietää myös epävarmuutta ja epämääräisyyttä. Taiteellista tutkimusta on kuvattu myös sanoilla komplementaarisuus, ristiriitaisuus ja symbolisuus sekä ei-käsitteellisyys. Taide itsessään pitää sisällään kokeellisen ja kokemuksellisen toiminnan, ja näin ollen odottamaton ja yllätyksellinen ovat kytköksissä sitä kautta myös tutkimukseen. Kallion (2008, 107) mukaan taiteellinen, moniaistinen ja kokemuksellinen toiminta tuottavat tietoa, vaikka erityisyydessään ne jätetäänkin usein perinteisen tutkimuksen ulkopuolelle.

5.2.2 Aineiston analyysi ja analyysin vaiheet

Tässä taideperustaisessa osallistavassa toimintatutkimuksessa mukaillaan taiteellista representointia, joka Jokelan ja Huhmarniemen (2020, 52–53) mukaan perustuu tutkimusaineiston teemoitteluun tai tyyppittelyyn. Haiku-runot on teemoiteltu tutkimukseen rajattujen tietoperustojen ja tehtyjä valintoja mukaillen siten, että ne kulkevat tutkimuksen

kirjallisessa tuotoksessa mukana kautta linjain teemasta toiseen. Taideperustainen tutkimus koettiin mielekkäänä tapana, koska se mahdollistaa taiteellisen työskentelyn soveltamista aineiston analyysiin ja tulkintaan, joka tässä tapauksessa tarkoittaa haiku-runoja. Aineiston analyysi toteuttaa spiraalimallista muotoa myös aineiston analyysin suhteen, koska aineistoa analysoitiin toistuvasti prosessin eri vaiheissa. Taideperusteisessa toimintatutkimuksessa aineiston analyysia voidaan pitää reflektiovaiheena, koska sitä hyödynnetään kehittämisprosessin arviointiin ja jatkokehittämiseen. Aineistoa on analysoitu työpajojen aikana osallistujien kanssa yhdessä, jolloin aineiston analyysi ei ole ainoastaan tutkijoiden ymmärryksen varassa, vaan siihen on osallistunut dialogisessa vuorovaikutuksessa myös kohdejoukko. Monipuolinen ja yhteisöllinen asioitten tarkastelu vahvistaa aiemmin esitettyä taideperustaista kolmikantadialogia. Analyysi eteni seuraavien vaiheiden kautta: 1. Työpajan aikana eri kysymysten ja toimintojen erilliset analyysit yhdessä osallistujien kanssa, 2. Tutkijoiden aineistoanalyysin pohjalta rakennettu ymmärrys ja konkretisoiminen haiku-runojen muotoon. On huomion arvoista todeta, että aineiston analyysi tullaan esittämään osallistujille ja heidän asiakkailleen kehittämistyön myöhemmässä vaiheessa.

Tutkimusta on analysoitu hermeneuttisen kehän avulla, eli tutkijat ovat käyneet tutkimuksellista dialogia tutkimusaineiston kanssa muodostaen dialogista haiku-runoja, jotka toimivat tutkimuksen tuloksina eli toisin sanoen tutkimuksen tulosten viestintävälineenä. Tutkimuksen analyysissa taide toimii siis tiedon tuottajana. Tässä tutkimuksessa hermeneuttista kehää eivät muodosta perinteisellä tavalla informanttien tuottaman tiedon ja tutkijoiden tulkinnan vuoropuhelu, vaan aineiston spiraalimainen tulkinta yhdessä informanttien kanssa. Hermeneuttiselle kehälle ominaiseen tapaan tutkijoiden tulkintaa tehdään kuitenkin useassa vaiheessa ja jokaisen vaiheen jälkeen arvioidaan tulkinnan uskottavuutta tutkijoiden tulkinnan aina korjaantuessa ja syventyessä. Tutkijoiden välinen tiivis työparityöskentely ja jatkuva oman työn reflektointi voidaan nähdä omaa tulkintaa terävöittävästä ja luotettavuutta lisäävästä tekijänä. (Vilka 2005, 146–150.)

5.3 Tutkimuksen prosessin luotettavuus

Tutkimuksen prosessin luotettavuutta lisäävästä tekijänä mainittakoon se, että tutkijat olivat ulkopuolisia toimijoita suhteessa tutkittavien toimintaympäristöihin. Toimintatutkimuksella tavoitellaan tietoa käytännön kehittämiseksi, ja usein tutkija on tällöin organisaation

sisällä jo valmiiksi toimiva henkilö. Tutkittavan aiheen tarkasteleminen sisältäpäin vaikuttaa kuitenkin väistämättä siihen, miten tutkija suhtautuu aineistoon ja sen analysointiin. Tässä tutkimuksessa myös tutkijoiden ulkopuolisuuden tuottama välitön kokemus toimii osana aineistoa ja sen analysoinnin luotettavuutta. (Heikkinen, Rovio & Syrjälä 2008, 19–21.)

Taiteellisen tutkimuksen luotettavuus kytkeytyy läheisesti laadullisen tutkimuksen lähtökohtiin ja ymmärrykseen siitä, että tutkija on tutkimuksen keskeinen väline. (Hannula, Suoranta & Vadén 2003, 86.) Tässä tutkimuksessa sekä tutkijaa että kohdejoukkoa voidaan pitää tutkimuksen keskeisenä välineenä, koska myös informantit osallistuivat tutkimusaineiston analyysiin jo prosessin työpajavaiheessa. (Karvonen & Koivula 2020.)

Toimintatutkimuksen luotettavuutta emme arvioi tässä tutkimuksessa validiteetin emmekä reliabiliteetin avulla, koska ne sopivat huonosti toimintatutkimuksen luotettavuuden arvointiin. Validiteettia tarkasteltaessa tässä tutkimuksessa on mahdotonta verrata väitteitä mihinkään, koska tulkinnoissa rakennetaan sosiaalista todellisuutta asiakasosallisuuden tematiikasta tietyissä kohdejoukoissa. Reliabiliteetin tarkastelemisen mahdottomaksi tekee puolestaan se, että toimintatutkimuksella pyritään kehittämistyöhön palvelun sisällä ja osallisuustietoisuuden herättämiseen eli muutokseen eikä asioiden todentamiseen. Samojen tulosten saavuttaminen uusintatutkimuksella ei siis ole toivottavaa eikä millään tavoin toimintatutkimuksen pyrkimysten mukaista. Mikäli tutkimus toistettaisiin, ei tuloksien voi odottaa olevan muuttumattomia tai samansuuntaisia, joten keskitymme pohtimaan tutkimusmenetelmän ja -kohteen yhteensopivuutta ja tutkijoiden tekemiä valintoja tutkimuksen toteuttamisessa. (Heikkinen, Rovio ja Syrjälä 2008, 147–148.)

Tässä tutkimuksessa arvioimme luotettavuutta käytännön vaikutusten kautta. Tutkimuksen luotettavuutta peilataan osallistujien kokemukseen työpajan hyödyn ja voimaantumisen näkökulmasta, ja kokemukset tuodaan näkyväksi haiku-runojen kautta, joissa tutkimuksen tuloksia kiteytetään. Luotettavuutta arvioidaan myös sen kautta, herättikö työpaja toimintatapojen reflektiivistä arviointia asiakasosallisuuden toteutumisesta palveluissa. Parhaimmillaan tuloksissa voitaisiinkin todeta työpajan toimineen voimauttavana, työyhteisön toimintatapoja korjaavana toimintona, jossa osallistujat havahtuvat muutoksen mahdollisuuksiin omissa toiminnoissaan. (Em. 155–157.)

Toikko ja Rantanen (2009, 121–122) esittävät tutkimuksen luotettavuuden kiteytyvän kysymykseen siitä, miten tutkimuksen luotettavuutta voidaan osoittaa seuraavissa tutki-

muksen kohdissa: tutkimusmenetelmät, tutkimusprosessi ja tutkimustulokset. Tässä tutkimuksessa luotettavuutta arvioidaan edellä mainittujen vaikutusten ja käyttökelpoisuuden kautta, koska kyse on kehittämistyöstä. Osa tutkimuksen luotettavuudesta tulee osoitettua OMA-hankkeen seuraavissa toiminnoissa, joissa hyödynnetään tässä tutkimuksessa saatua tietoa.

5.4 Tutkimuksen eettisyys

Vilkan (2005, 29–34) mukaan tutkimuksen tekemiseen liittyy monenlaisia tutkimuseettisiä kysymyksiä, ja taidelähtöisten menetelmien hyödyntäminen tuo mukanaan omat eettiset periaatteet. Tässä tutkimuksessa on noudatettu hyvää tieteellistä käytäntöä aina tutkimusprosessin ideointivaiheesta tutkimustuloksien tiedottamiseen saakka. Työparityöskentely, jota tässä tutkimuksessa on toteutettu kautta linjain, on mahdollistanut myös tutkimuseettisen keskustelun läpi koko prosessin. Tutkijapari on joutunut pohtimaan tutkimuksen eettisyyttä sekä oman organisaationsa, hankkeen rahoittajan, osallistuvien palveluntarjoajien että yksilöiden näkökulmasta. Tutkimusraportissa, kuten koko prosessin eri vaiheissa, on pyritty täydelliseen läpinäkyvyyteen.

Tutkimukseen osallistuville lähetettiin tiedote tutkimukseen osallistumisesta, joka käytiin vielä yhteisesti läpi jokaisen työpajan alussa. Tiedotteessa kuvattiin tutkimusta sekä osallistujien osallisuutta siinä sekä kerrottiin, ettei tutkimukseen osallistuvia henkilöitä tai yksittäistä organisaatiota ole mahdollista tunnistaa, vaikka organisaatiotasot on mainittu. Kirjallinen kehittämistyö toteutetaan täysin anonymisti. Tutkimuksen alussa on kuvattu osallistuvat organisaatiot, ja metodologisessa osuudessa kohdejoukkoa on kuvattu yleisellä tasolla, mutta yksittäisten osallistujien intymiteetti on muutoin suojattu. Tutkimukseen osallistuville saatettiin tiedoksi, miten heiltä saatua tietoa käsitellään ja mihin sitä hyödynnetään. Tutkimukseen osallistuvilla oli myös mahdollisuus missä tahansa tutkimuksen vaiheessa jäädä pois tutkimuksesta niin halutessaan. Tutkimukseen osallistuvilta ei kerätty EU:n tietosuoja-asetukseen viitaten tunnistettuun tai tunnistettavissa olevia luonnolliseen henkilöön liittyviä tietoja, kuten nimiä, henkilötunnuksia tai muitakaan tunnusomaisia tekijöitä. (Tietoarkisto 2019.) Tutkimuksen dokumentointi, raportit sekä sopimusasiakirjat säilytetään Centria-ammattikorkeakoulun arkistokaapeissa ja kaikki tietokoneella oleva aineisto on tutkijoiden salasanojen ja käyttäjätunnusten takana. Var-

muuskopioinneista on huolehdittu lataamalla aineistoa Centria-ammattikorkeakoulun pilvipalveluihin, joihin pääsy on ainoastaan tutkijoiden salasanojen ja käyttäjätunnusten avulla.

Osallisuus aiheena nostaa luonnollisesti esiin eettisiä kysymyksiä, joita tutkijat ovat pyrkineet sanoittamaan työparityöskentelyssä läpi tutkimusprosessin. Tutkijoiden eettisistä ajattelua ja ratkaisuja ohjaavat lähtökohtaisesti heidän työnsä OMA-hankkeessa, jolla on jo ESR-rahoitteisuuden vuoksi omat eettiset lähtökohdat työskentelylle. Kaikkien EU-rahoitusta saaneiden tutkijoiden tulee sitoutua ALLEAn (2020) tutkimuseettisiin eurooppalaisiin käytäntöihin ja ohjeisiin, jotka sopivat käytettäväksi kaikkiin tieteenaloihin. Tutkijoina olemme noudattaneet ohjeita sopimalla tutkimustyön periaatteista sekä noudattaneet kaikissa tutkimuksen vaiheissa hyviä tutkimuskäytäntöjä, joita ovat luotettavuus, rehellisyys, arvostus ja vastuunkanto.

6 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Törmäsi aatos

veneessä tutkijoiden

Airot tippui

Ankkurit alas!

Tutkijakammioon mars!

Verkot vesille

Taide syöttinä

- Liekö saalis maittava,

Nykiikö edes?

Veneen pohja täys

Yllätti ahdin annit

Nyt satamassa

~Karvonen&Koivula~

6.1 Asiakasosallisuuden eri osa-alueiden toteutuminen palveluissa

Työpajoissa osallistujien henkilökohtaiset osallisuuskäsitykset nousivat ensimmäisessä vaiheessa esille oman työnkuvan ja työn arjen kautta. Kokemuksiin linkittyi vahvasti se, millaisessa ympäristössä työtä tehtiin ja millaisella työnkuvalla. Työnkuvat vaihtelivat

asiakasohjauksesta työn ja palveluiden koordinointiin. Valitut kohdejoukot toteuttavat hyvin erityyppisiä palveluita, ja palveluiden omaleimaisuus nousi aineistossa esiin kautta linjan. Henkilökohtaisia osallisuuskäsityksiä oli mahdollisuus syventää läpi työpajan yhteisten keskustelujen ja tehtävien kautta ja tuoda osaksi yhteisiä asiakasosallisuuden osa-alueita määrittäviin taidelähtöisiin ja osallistaviin tehtäväosioihin. Tästä henkilökohtaisten käsitysten ja yhteisten asiakasosallisuuden toteutumisen yhteentörmäyttäminen voitiin nähdä palvelun yleinen toimintakulttuuri ja siihen vaikuttavat yksilölliset arvot, jotka koskivat henkilökunnan hiljaista tietoa osallisuudesta. Yksilön arvomaailma suhteessa organisaation strategiaan ja arvoihin sulautui yhteen työpajan aikana käytyjen keskustelujen ja taidelähtöisten ja toiminnallisten tehtävien avulla.

Työhaalareissa

asuu vastuu, kokemus

Sydämen palo

Työpaidassani

Hiki ja arjen maku

Tätähän se on

Työrukkasilla

Raivaan tien, sinullekin

Customer service!

Olen alasti

Taide riisui, paljastui

Hiljainen tieto

~Karvonen&Koivula~

Organisaation asiakasosallisuutta tuottavia palveluita kuvaavien palikkarakennelmien kautta yhdessä hahmotetun palveluiden kokonaiskuvan voitiin nähdä selkiyttävän organisaation tuottamien palveluiden laajuutta. Erilaisten toimintojen konkretisoiminen ja yhteinen avaaminen nosti esiin keskustelua palveluiden keskinäisistä suhteista ja sidoksista sekä valtarakenteista. Palveluiden kokonaiskuvaa hahmottamalla selkiytettiin työntekijöiden omaa vaikutuspiiriä suhteessa asiakasosallisuuden toteutumiseen ja kehittämiseen. Palikkarakennelmien tarkoituksena oli konkretisoida näkyväksi eri toimintaympäristöt ja toiminnot, joiden kautta asiakasosallisuuden toteutumiseen liittyviä tekijöitä lähdetään työpajassa tarkastelemaan.

Kokonaiskuva

Osallisuusmuotoilu

Puuttuva pala

Jos tää olis täs

Ja toi palikka tuolla

Ni mis se sit on?

Sidos ja kytkös

Mikä liittyy mihinkin?

Valta ja vastuu

Osallistujat

tuijottavat palikoita

Oon ylpiä meistä!

~Karvonen&Koivula~

Asiakkaiden tieto-osallisuutta avaavassa työskentelyvaiheessa nostettiin esiin erilaisia tiedotuskanavia sekä niiden saavutettavuus ja vaikuttavuustekijöitä. Tämän osuuden koettiin nostavan esiin kehityskohtia jokaisessa kohdejoukossa. Palvelukokonaisuuksista tiedottaminen vaikuttaa oleellisesti siihen, kuinka palveluihin ohjaututaan, ja sitä kautta työntekijöitten jokapäiväiseen arkeen. Tiedottamiseen ja viestintään käytetty aika koettiin myös resurssoinnin näkökulmasta paljon aikaa vieväksi ja monikanavaisuudesta johtuen haastavaksi. Tieto-osallisuutta koskevien esiin nousseiden asioiden työstämistä aiottiin useammassa kohdejoukossa jatkaa kehittämispäivien yhteydessä.

Puskaradio

Puhelin vai kirjekö?

Hakuammuntaa

Ovet on auki

Saako olla kahvia?

Tervetuloa

Kuuleeko kukaan?

Viestiä yritämme

Päivitys ontuu

päivitys -Error-

Lukeeko kukaan näitä?

korona -Error-

Some, Face, Ig

Siinä sulle riimei!

Entäs mummut?

~Karvonen&Koivula~

Suunnittelu- ja toimintaosallisuutta kartoittavassa osassa työpajaa nousi esiin, etteivät suunnitteluosallisuuteen liittyvät asiat nousseet riittävästi esille tehtävien avulla, joten tulokset jäivät niiltä osin saamatta. Suunnitteluosallisuutta kartoittava työskentely tiedon saavuttamiseksi jatkuu OMA-hankkeen seuraavissa toiminnoissa. Suunnitteluosallisuus toteutuu konkreettisesti palvelun tarjoajien työntekijöiden ja asiakkaiden yhteisissä yhteiskehittämisen työpajoissa.

Suunnitellaanko?

tutkijat suunnitteli

Kysymys huti!

Tieto saamatta

Jumpe, vaikea laji!

Jatkoa seuraa...

Seuraava vaihe

Mahdollisuuden näyttää

Osallinenko?

~Karvonen&Koivula~

Toimintaosallisuudesta havaittiin, ettei palvelu välttämättä osallista asiakasta silloin, kun asiakas ei ole palveluiden sisällä. Toiminnan koettiin tukevan asiakkaan toimintaosallisuutta palveluiden sisällä. Toimintaosallisuuden kahden asiakkaan välillä koettiin toteutuvan niin ikään useimmiten vain palveluiden sisällä ja toiminnoissa oltaessa. Tämä osa työpajasta koettiin selkeästi haastavimmaksi. Pohtiessamme sen syytä oivalsimme, että tämän kaltaisen toimintaosallisuuden huomioiminen jää ehkä palveluita toteutettaessa taka-alalle tai sen systemaattinen kehittäminen puuttuu. Päättelimme tämän johtuvan siitä, että usein kehittämistyössä katse on suunnattu niin kiinteästi vain palveluiden sisällä tapahtuvaan toimintaan. Tutkijoiden välisissä keskusteluissa nousi esiin kysymys, pitäisikö palveluissa pohtia enemmän sitä, miten palvelut tukevat toimintaosallisuutta silloin, kun asiakas ei ole palveluiden sisällä? Miten palveluiden osallisuutta tukeva toiminta saataisiin kantamaan myös esimerkiksi silloin, kun asiakas on kotonaan? Tutkijat aikovat nostaa nämä kysymykset esiin tulevissa yhteiskehittämisen työpajoissa.

Voisinko auttaa?

Kohtasin vertaiseni

Olen elossa

- Anteeksi mitä?

Näkeekö joku minut?

Toivonkipinä

- Minä, sinä, me!

tuetusta tueksi

Kohtasimme!

~Karvonen&Koivula~

Arviointiosallisuuden vaikuttavia tekijöitä esiin nostavassa vaiheessa voitiin nähdä selkeimmin kriittisten ajatusten esiin nousemista. Tämä oli tehtävistä ainoa, jossa osallistujat saivat itse valita taidelähtöisen tavan hahmottaa vastauksia annettuihin kysymyksiin. Vaikka arviointiosallisuuden nähtiin toteutuvan ja arviointia koettiin tehtävän monipuolisesti, usein arviointia koettiin tehtävän vain rahoituksen varmistamiseksi ja toiminnan vaikuttavuuden todisteluksi. Perustoimintojen vaikuttavuuden vakuuttelu ja siihen liittyvä arviointityö rahoituksen varmistamiseksi jättää usein kehittämistyöhön hyödynnettävän arvioinnin varjoonsa. Arviointien hyödynnettävyys toimintojen kehittämisessä nähtiin näennäisenä, koska usein arviointien tekemisen tärkein peruste oli rahoitusten hakeminen ja toiminnan jatkuvuuden varmistaminen. Kaikkia kohdejoukkoja yhdistävä tekijä oli se, että asiakkaita osallistettiin arviointiin, mutta ei välttämättä sen suunnitteluun tai eteenpäin viemiseen. Arviointiosallisuuden eri tekijöitä hahmottavan osuuden työpajassa voitiin nähdä nostavan selkeästi eniten tunteita pintaan. Arviointiin ja sen toteutukseen liittyi turhautumista jatkuvan rahoitukseen liittyvän vakuuttelun ja epävarmuuden vuoksi. Työntekijät olisivat halunneet hyödyntää arviointia enemmän esimerkiksi asiakasosallisuuden kehittämiseen, mutta siihen ei koettu olevan tarpeeksi aikaa.

Arvioidaanko?

Rahoitusta vartenko?

Pakko perkele!

Kehitetäänkö?

Kunpa kerkeäisikin!

Näennäistä...

Perustelua,

Puristelua, Yök!

Kirstu taas kiinni

Osallistujat

Keskiössä onneksi

Aidosti heille!

~Karvonen&Koivula~

6.2 Taidelähtöiset menetelmät asiakasosallisuuden tutkimisen välineenä ja tiedon tuottajina

Salkussa taide

Sillä nikkaroitiiin -Naks!

Välineenä -Niks!

Tiedon se tuotti

Tutkijat siihen luotti

Sävel ja nuotti

Hajatelmiä

Spiraalikudelmia

ja unelmia

Syväsukellus

Ryhmän luovuus happena

Taidesukellus

~Karvonen&Koivula~

Taidelähtöiset menetelmät asiakasosallisuuden tutkimuksen välineenä koettiin palautteiden perusteella kohdejoukossa yhteisöllisenä ja vuorovaikutuksellisenä kehittämisen välineenä, joka ilmenee myös haiku-runojen sisällöissä. Taidelähtöiset menetelmät koettiin keventävänä tekijänä laajan ja vaikeankin aiheen yhteisen ymmärryksen tuottamisessa. Kohdejoukko nosti esiin sen, että asiakasosallisuuden laajat osa-alueet oli helpompi pureksia tehtävien avulla, kun tiedon sai rauhassa muodostaa yhteisen tekemisen ja keskustelun avulla, eikä valmiita vastauksia tarvinnut olla. Taidelähtöiset menetelmät tarjosivat tilan, jossa oli turvallista ihmetellä, kysyä ja nostaa esiin myös puolivalmiita ajatuksia.

Toimintatutkimukselle ominaista spiraalimallista tiedonmuodostusta pidettiin hedelmällisenä. Tieto muodostui kerroksellisesti toiminnallisten osuuksien ja keskusteluiden edetessä eri asiakasosallisuuden osa-alueiden läpi. Vuorovaikutteisen ja luovan työskenteilyn avulla jokaisen osallistujan oli mahdollista nostaa hiljaista tietoa esiin ja tuoda se taiteen keinoin näkyväksi. Taidelähtöiset menetelmät kehittämistyön välineenä olivat

kohdejoukolla uusia, ja ne koettiin uusia näkökulmia herättävinä. Jokaisessa osallisuustyöpajassa asiakasosallisuuden osalta nousi esiin asioita, joihin jatkossa aiottiin palata ja työstää niitä organisaation kehittämistoiminnoissa.

Sekä taidelähtöisille menetelmille että toimintatutkimukselle ominaiseen tyyliin tässä tutkimuksessa korostui prosessin merkitys, jonka eri vaiheet oli rakennettu vastaamaan tiettyihin ennalta asetettuihin kysymyksiin. Asiakasosallisuuden eri osa-alueita koskevien kysymysten avulla suunnitellut taidelähtöiset tehtävät tuottivat tutkivan kehittämistyön kannalta haluttua tietoa. Suunnitteluvaiheen ennakkointia voidaan kuitenkin pitää merkityksellisenä. Tarkoin harkitun suunnittelun ja teoreettisen tiedon avulla voidaan varmistaa, että saada vastauksia, jotka vastaavat esitettyihin kysymyksiin. On tärkeää kyseenalaistaa myös se, kysyttiinkö asioita oikealla tavalla tai saatiinko valituilla menetelmillä vastauksia.

Taidelähtöiset menetelmät auttoivat konkretisoimaan työntekijöille asiakasosallisuuteen liittyviä tekijöitä, kuten esimerkiksi palveluiden laajuutta ja niiden välisiä vuorovaikutussuhteita. Palveluverkoston konkretisoiminen auttoi arviointiosallisuuden jäsentämistä ja asiakkaiden osuutta arvioinnin eri muodoissa ja vaiheissa. Tehtävien avulla osallistujat hahmottivat ensin konkreettisesti eri toiminnot, jolloin myöhemmässä vaiheessa oli helpompaa tarkastella arviointiin liittyviä tekijöitä. Asiakasosallisuuden toteutumiseen vaikutti se, miten arviointiin, mitä arvioinnilla tehtiin, mihin arviointi meni ja ketkä arviointiin ja sen suunnitteluun osallistuivat.

Tutkijoina koemme, että saavutimme työpajoissa tavoittelemamme moniäänisen ja dialogisen kehittämistyön ilmapiirin. Arvostamme työssämme fasilitoijina turvallisen ja luotavaisen ilmapiirin rakentamista ja käytimme siihen työpajojen alussa aikaa saattaen osallistujat lämmittelyharjoitteiden kautta kohti käsiteltäviä aiheita. Taidelähtöiset menetelmät innostivat osallistujat kokeilukulttuuriin, jossa sallittiin kyseenalaistava mutta toisia kunnioittava erilaisten näkökulmien esiin tuominen. Uskomme, että tämänkaltaisen asioiden sanoittaminen ei olisi ollut mahdollista ilman taidelähtöisten menetelmien tuomaa ei-kielellistä tutkimisen tapaa.

Taiteellinen interventio koettiin tutkivan kehittämistyön kohteena olleen henkilöstön parissa palautteiden mukaan myös työyhteisöä kehittävänä ja vahvistavana. Halusimme kannustaa ja rohkaista työyhteisöä luovaan työtoteeseen ja ajatteluun muissakin työyhteisön ja organisaation kehittämistoimenpiteissä. Toinen näkökulma oli kannustaa osallistujia olemaan myös turvallisesti ei-tietämisen tilassa. Halusimme luoda taidelähtöisillä

menetelmillä tilaisuuksia luovalle ihmettelyle ja taiteen mahdollistamalle kollektiiviselle hämmästylylle. Tästä esimerkkinä yhteinen äänetön työskentely eli kollektiivinen maalaus aiheesta asiakasosallisuus. Osallistujat tuottivat maalaten jotakin sellaista, jota oli mahdoton edes sanallisesti ja rationaalisesti avata.

Pidämme tutkimuksen aikana tapahtunutta osallisuustietoisuuden muodostumista kohdejoukossa kerroksellisena. Toisaalta työpajaan osallistuvat pääsivät osallisiksi asiakasosallisuuden kehittämistyötä ja toisaalta myös käynnistivät asiakasosallisuustyön erilaisia kehittämisprosesseja havaitessaan asioita, joihin he voisivat vaikuttaa oman työnsä arjessa sekä organisaation kehittämiseen tähtäävissä toimenpiteissä. Osallisuustietoisuuden voitiin nähdä lisääntyneen ja laajentuneen sekä heidän omissa henkilökohtaisissa käsityksissään että työyhteisössä ja sen toimintakulttuurissa ylipäätään. Asiakasosallisuuden eri osa-alueisiin keskittyvä työpajasuunnitelma nosti esiin asiakasosallisuuden monessa eri kerroksessa ja useasta eri näkökulmasta. Näin syväluotaava ja moniulotteinen keskustelu asiakasosallisuuden toteutumisesta palveluissa voidaan nähdä osallisuustietoisuutta lisäävänä tekijänä työyhteisössä.

7 POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Muodostui tieto

kuvista sanoista

maalista käsin

Koostui taiteesta

Tieto tutkimuksen -Hoi!

Rokki se vaan soi

Johtopäätökset

haikuina näyttäytyi -Oi!

Aivosumu -voi...

Pohdintaa

Tiku ja Taku teki

lens aivohiki

Yhteen aatokset

parsittiin neuloin langoin

koriin yhteiseen.

~Karvonen&Koivula~

Tässä tutkimuksessa olimme kiinnostuneita siitä, miten asiakasosallisuuden eri osa-alueiden koettiin toteutuvan kohdejoukon tuottamissa palveluissa. Vastauksia haimme taidelähtöisten menetelmien avulla toiminnallisessa ja osallistavassa työpajassa. Analyysissä tutkijat kokosivat saamaansa tietoa haiku-runojen muotoon. Aineiston analyysi näyttäytyi meille inspiroivana ja monitasoisena prosessina. Koimme, että aineistoanalyysin spiraalimainen luonne jäsentyi ja syventyi yhdessä kohdejoukon kanssa käydyn yhteisten reflektioiden kautta. Taideperustaisen kolmikantadialogin koettiin toteutuneen prosessin aikana ja tuoneen toivottua lisäarvoa tutkimuksen tuloksiin. Taideperustaisen kolmikantadialogin koimme toteutuvan oman esiyymmärryksemme, taidelähtöisten toiminnallisten työpajojen tuottaman tiedon ja kohdejoukon dialogin sekä meidän keskinäisen taiteellisen työskentelyn tuloksena analyysissä. Dialogin toteutumista voidaan pitää myös tutkimuksen luotettavuutta lisäävänä tekijänä. Taidelähtöisten menetelmien tarjoama metaforinen ja symbolinen etäännytyks tarjosi mahdollisuuden tuoda esiin myös kielteisiä näkemyksiä asiakasosallisuuden toteutumisesta. Konkreettisenä esimerkkinä tästä työpajoissa nousi viestinnän heikko saavutettavuus ja asiakkaiden vähäinen mukaanotto viestinnän toteuttamiseen. Analyysissä meidän ulkopuolisuuden tuottamat välittömät kokemuksemme sulautuivat yhteen organisaation sisällä työskentelevien työntekijöiden kokemusten kanssa. Taidelähtöiset menetelmät ja tutkijoiden ulkopuolisuus antoivat tilan käsitellä rohkeasti ja avoimesti asiakasosallisuutta ja sen teemoja. Asiakasosallisuuden teemojen tarkastelu sekä niiden peilaaminen asiakkaan omaan elämään on tärkeää, koska näin voidaan vahvistaa osallisuutta heidän omassa elämässään ja sitä kautta tukea valtaistumista heitä itseään koskevissa palveluissa ja yhteiskunnassa.

Tutkimuksen edetessä mielenkiintomme kasvoi erityisesti toisen tutkimuskysymyksen avaamiin mahdollisuuksiin taiteen käytöstä tiedon tuottajana ja tutkimuksen välineenä. Taidelähtöiset menetelmät ovat kulkeneet työssämme usean vuoden ajan ja niitä on monipuolisesti ja innovatiivisesti hyödynnetty eri konteksteissa. Siitä huolimatta niiden mahdollisuudet tieteellisessä tutkimuksessa yllätti. Taideperustainen ja taiteellinen tutkimus vahvisti käsitystämme taiteen merkityksestä myös tiedon rakentajana ja esille tuojana. Taide toimi kehittämistyössä usealla eri tasolla. Tutkimuksen aikana toimimme taiteilijoina monella tavalla; taiteen tekijöinä, menetelmällisinä fasilitoijina, analysoijina, tiedon tuottajina sekä aineiston kerääjinä tunnistaen prosessin eri vaiheissa taiteilija-tutkijan moninaisen roolin. Koemme taideperustaisen tutkimuksen tuottaneen sellaista tietoa, jota ei perinteisillä tutkimustavoilla olisi saavutettu.

Yksi tavoitteistamme oli rohkaista tutkimukseen osallistuvia kohdejoukkoja hyödyntämään yhteiskehittämistä ja vuorovaikutuksellista dialogia omassa organisaatiossaan. Tavoitteemme näkökulmasta oli ilahduttavaa huomata, että jokaisessa työpajassa havaitsimme myönteisen suhtautumisen asiakasosallisuuden kehittämiseen ja ylipäänsä halukkuuden ottaa asiakkaat yhteiskehittämiseen mukaan. Työpajaan osallistuneet työntekijät eivät kyseenalaistaneet asiakkaiden halukkuutta osallistua asiakasosallisuutta koskeviin kehittämisprosesseihin eikä asian merkityksellisyyttä palveluissa. Myönteisen asenteen taustalla näkyy se, että valikoitunut kohdejoukko ja heidän palvelunsa ovat lähtökohtaisesti osallisuutta tukevia. Kohderyhmän osallisuustietoisuus voidaan nähdä olevan jo entuudestaan kiitettävällä tasolla, koska osallisuus on kirjattu heidän organisaatioiden strategiaan ja näyttäytyy heidän työnsä jokapäiväisessä toimintakulttuurissa. Työpajoissa tehty asiakasosallisuuden osa-alueisiin keskittyminen ja niihin suunnattu kehittäminen taidelähtöisten menetelmien avulla nähtiin kuitenkin uutena ja merkityksellisenä työn kehittämisen välineenä. Työpajoihin osallistuneet nostivat esiin taidelähtöisten menetelmien tuoneen yhteiskehittämiseen myös työhyvinvoinnillisia elementtejä.

Halusimme tutkimuksellamme vahvistaa taideperustaisen tutkimuksen paikkaa tieteen kentällä omalla työllämme, kuten oman työemme arjessa muutoinkin yhdistämme taiteen epätyypillisiin konteksteihin rohkeasti innovoiden ja uusia tulokulmia taiteen käytölle etsien. Varto (2017) nostaa saman tahtosuunnan esiin taiteellisesta tutkimuksesta todeten, että sen täytyy muuttaa jotakin ja olla innovoivaa sekä uudistavaa ja ylittää edelliset tietämisen tasot. Taideperustainen osallistava toimintatutkimus tuo uutta sekä tutkimuksen aineiston keräämiseen, analyysiin että myös informanttien osallisuuteen. Tässä tutkimuksessa informantit ovat olleet myös asian tutkijoita eivätkä pelkästään aineiston tuottajia. Tutkimuksen vaikuttavuutta voidaan arvioida sen kautta, että tutkimus tuotti tietoa, jota voidaan hyödyntää OMA-hankkeen tulevissa toiminnoissa.

Ammatillinen taustamme pohjautuu teatteri-ilmaisun ohjaajien koulutukseen, jonka jälkeen olemme jatkuvasti kehittäneet osaamistamme kouluttautumalla lisää muun muassa taidepedagogeiksi näin spesifioiden ja laajentaen omaa osaamistamme. Muutaman viimeisen vuoden aikana meidän mielenkiintomme on yhä enenevässä määrin kohdistunut taiteen ja kulttuurin mahdollisuuksiin kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin tukemisessa. Kakso-osaamista kuvaa parhaiten sana hybriditaiteilijuus, joka tarkoittaa taiteen soveltamista eri ympäristöissä. Lehikoinen (2019) määrittelee hybriditaiteilijuuden taiteilijuuden ammattilaisuuden laajentuneena työnkuvana. Taiteilijuus laajenee eri ympäristöihin ja

taidetta käytetään soveltaen eri yhteiskunnan alueilla. Hybrideissä ympäristöissä toimiminen vaatii taiteilijalta kykyä ja halua toimia moniammatillisissa interventioissa ja nähdä taiteen mahdollisuudet monipuolisesti. Tutkimus-, kehittämis- ja innovaatioasiantuntijoina meillä on työmme arjessa hyvin monipuoliset mahdollisuudet hyödyntää taidetta työssämme niin hanke- kuin opetuspuolellakin. Tutkimuksen ja tulevaisuuden osalta haaveenamme on kulttuurihyvinvoinnin juurruttaminen alueellisiin rakenteisiin, ja sitä kautta näemme tärkeänä toimia erilaisissa työryhmissä erityisasiantuntijoina.

Yhtenä tavoitteena tässä työssä on ollut halu rohkaista kulttuurihyvinvoinnin kentällä toimijoita rohkeasti kokeilemaan ja kehittämään sekä tuottamaan tietoa taiteen avulla. Toivomme, että taiteilijat rohkaistuvat käyttämään taidetta työmenetelmän lisäksi myös tutkimusmenetelmänä. Tällä tavoin tuotamme näkyväksi kentän konkreettisia toimenpiteitä. Tutkimuksemme voi olla esimerkkinä taiteen mahdollistamasta vuoropuhelusta ja siitä, kuinka eri toimijoiden äänet tulevat kuuluviin. Taiteen erityisyys tulee päästä näkyviin myös lähdekirjallisuudessa esiin nostetun tutkimuksellisen kentän toisinaan jäykissäkin muoteissa tai ainakin niihin puristavissa. Opiskelu Turun ammattikorkeakoulun kulttuurialan ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon kulttuurihyvinvoinnin pioneerikoulutuksesta ensimmäisinä valmistuvina alan ammattilaisina ja tämän kaltaisen taideperustaisen osallistavan toimintatutkimuksen toteuttamisen toivomme rohkaisevan tuleviakin alan opiskelijoita hyödyntämään jatkossa taidetta tutkimuksen välineenä laajemminkin.

Tutkimuksen tuloksia ja toteutusta rikastuttavana tekijänä haluamme nostaa esiin työparityöskentelyn tuoman lisäarvon. Tiivistä työparityöskentelyä, jota tutkijoina toteutamme omassa työssämme Centria-ammattikorkeakoulussa, on jatkettu läpi koko tämän tutkimustyön tutkimuksen eri vaiheissa. Työparityöskentelyn lisäarvona näemme mahdollisuuden jatkuvan reflektiivisen yhteiskehittämisen, jonka avulla tiedolla voidaan nähdä olevan itseään korjaavia vaikutuksia. Työparityöskentely haastaa ja mahdollistaa rohkeisiin kokeiluihin ja uusiin avauksiin, joissa on tärkeää, että toimintaa ja sen vaikuttavuutta arvioidaan jatkuvasti. Yksin työskennellessä on mahdotonta käydä yhtä syväluotaavaa reflektiota ja kyseenalaistaa tehtyjä valintoja. Osaamisen esille tuominen ja siitä viestiminen on huomattavasti helpompaa "me"-muodossa, kuin yksinäisenä puurtajana.

Duuniparina

Tiku ja Taku -tiimi

Lyömätön duo!

Paljon tapahtuu

kaikesta innostutaan

reflektoidaankin

Hauskempaa on

kahden hybrideidenkin

työtänsä tehdä

Minä ja Sinä

ajatukset yhteiset

Ylenpalttiset

Sielun siskokset

kädet maalis, pää pilvis

Yhteisel matkal!

~Karvonen&Koivula~

Tutkimus vahvisti entisestään haluamme hyödyntää jatkossakin taidelähtöisiä menetelmiä kehittämisen ja tutkimisen välineenä. Tutkimus tuotti myös tietoa siitä, mihin suuntaan OMA-hankkeessa tapahtuvia seuraavia asiakkaille suunnattuja osallisuustyöpajoja ja asiakkaiden ja henkilöstön välisiä yhteiskehittämisen työpajoja on järkevää viedä. Tai-

delähtöinen yhteiskehittäminen resilienssin kasvattamiseksi organisaatioiden sisällä alkoi kiehtoa meitä tutkijoina yhä enemmän. Näemme taiteella olevan mahdollisuuksia resilienssin lisäämisessä ja koemme, että olisi jatkossa mielenkiintoista pyrkiä edistämään laajemmin tietoisuutta taidelähtöisten menetelmien mahdollisuuksista kehittämistyön välineenä. Tässä poikkeuksellisessa ajassa näemme tärkeänä myös tulevaisuusajattelun ja siihen rohkaisevan työtteen.

LÄHTEET

Ahlberg, V. 2018. Näkymättöminä esitetyt kohtaamiset: Kertomuksia kohtaamisen tilasta taideperustaisessa toiminnassa. Pro gradu -tutkielma Lapin yliopisto.

ALLEA - All European Academies 2020. Tutkimusetiikan eurooppalaiset käytännöt ja ohjeistus The European Code of Conduct for Research Integrity Revised Edition -ohjeen suomennos. Berliini. Viitattu 25.11.2020.

https://allea.org/wp-content/uploads/2020/08/Finnish_European_Code_of_Conduct_digital-finnish.pdf

Annanolli, T. 2016. Luovuudesta käyttövoimaa organisaation kehittämiseen. Teoksessa Lehikoinen, K., Pässilä, A., Martin, M. & Pulkki, M. (toim.), Taitelija kehittäjänä -taiteelliset interventiot työssä. Helsinki: Taideyliopiston teatterikorkeakoulu, 139–151.

Antonovosky, A. 1987. Unraveling the mystery of health. How people manage stress and stay well. San Fransisco: JosseyBass Publisher.

Fancourt, D. & Finn, S. 2019. What is the evidence on the role of the arts in improving health and well-being? A scoping review. Copenhagen: WHO Regional Office for Europe (Health Evidence Network (HEN) synthesis report 67) Viitattu 22.12.2020

<https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/329834/9789289054553-eng.pdf>

Erityishuoltojärjestöjen liitto EHJÄ ry. Viitattu 16.11.2020.

<https://www.ehja.fi/>

Erkkilä, J. 2012. Rullalautailu, taiteellinen tutkimus ja sielun tarpeellisuus. Teoksessa M. Haveri & J. Kiiskinen (toim.), Ihan taiteessa. Puheenvuoroja taiteen ja tutkimuksen suhteesta. Aalto yliopiston julkaisusarja Taide + Muotoilu + Arkkitehtuuri 5/1012. Helsinki: Unigrafia, 10–19. Viitattu 15.10.2020. <https://shop.aalto.fi/media/attachments/a1363/ihantaiteessa.pdf>

Hannula M. & Suoranta, J. & Vadén T. 2003. Otsikko uusiksi: Taiteellisen tutkimuksen suuntaviivat. Niin & näin -lehden filosofinen julkaisusarja, Tampere. Viitattu 15.10.2020.

https://netn.fi/sites/www.netn.fi/files/Hannula_Suoranta_Vaden_Otsikko_uusiksi-web_0.pdf

Haveri, M. & Kiiskinen, J. 2012. Ihan taiteessa. Puheenvuoroja taiteen ja tutkimuksen suhteesta. Helsinki: Aalto-yliopiston julkaisusarja. Taide + Muotoilu + Arkkitehtuuri 5/2012. Viitattu 15.10.2020. <https://shop.aalto.fi/media/attachments/a1363/ihantaiteessa.pdf>

Heikkinen, H. L. T., Rovio, E. & Syrjälä, L. 2008. Toiminnasta tietoon -Toimintatutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat. Helsinki: Kansanvalistusseura.

Hirschovits-Gerz, T. 2019. Asiakasosallisuuden valtakunnallinen toimintamalli ja käytännön kokemukset. Viitattu 25.11.2020. https://www.ihimiset.fi/assets/files/sites/8/2018/03/AO-malli-13.9.2018-THG_THL.pdf

Huhmarniemi, M. 2016. Taideperusteista ympäristötutkimusta Lapin marjamailta. A. Suominen toim.: Taidekasvatus ympäristöhuolen aikakaudella. Avauksia, suuntia, mahdollisuuksia. s. 231–239. Helsinki: Aalto Arts Book 3/2016.

Houessou, J. 2010. Teoksen synty. Kuvataiteellista prosessia sanallistamassa. Aalto-yliopisto Taideteollisen korkeakoulun julkaisusarja A 108. Helsinki. Viitattu 15.11.2020. <https://aaltodoc.aalto.fi/bitstream/handle/123456789/11822/isbn9789526000275.pdf?sequence=1>

Isola A-M., Kaartinen H., Leemann L., Lääperi R., Schneider T., Valtari S. & KetoTokoi A. 2017. Mitä osallisuus on? Osallisuuden viitekehystä rakentamassa. Terveystieteiden tutkimuskeskuksen julkaisusarja B. Työpöytä 33/2017. Helsinki. Viitattu 29.5.2020. http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/135356/URN_ISBN_978-952-302-9170.pdf?sequence=1

Jansson, S.-M. 2013. Muutosjohtajia valmentamassa teatterin keinoin. Oppimisen mahdollisuuksia, edellytyksiä ja vaikutuksia. Teoksessa Rantala, P. & Jansson, S.-M. (toim.), Taiteesta toiseen, taidelähtöisten menetelmien vaikutuksia. Lapin yliopisto: Lapin yliopiston taiteiden tiedekunnan julkaisuja B. Tutkimusraportteja ja selvityksiä 10, 37–73. Viitattu 25.11.2020. https://www.researchgate.net/publication/312045903_Taiteesta_toiseen_Taidelahtöisten_menetelmien_vaikutuksia

Jokela, T. & Huhmarniemi, M. 2020. Taideperustainen toimintatutkimus soveltavan taiteen kehittämisen välineenä. Lapin yliopiston taiteiden tiedekunnan julkaisuja. Sarja C, katsauksia ja puheenvuoroja, n:o 66. Viitattu 14.10.2020. <https://lauda.ulapland.fi/handle/10024/64234>

Julkunen, I. & Heikkilä, M. 2007. User involvement in personal social services. Teoksessa van Berkel, R. & Valkenburg, B. (toim.) Making it personal. Individualising activation services in the EU. Bristol: Policy Press, 87–103.

Kaattari, M. & Suksi, I. 2019. Kulttuuri ja taide hyvinvoinnin edistäjinä sosiaali- ja terveydenhuollossa, työelämässä ja koulutuksessa. Terveystieteiden tutkimuskeskuksen julkaisusarja B. Työpöytä 33/2019. Helsinki. Viitattu 16.10.2020. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4069-7>

Kallio, M. 2008. Taideperustaisen tutkimusparadigman muodostuminen. Viitattu 22.11.2020. <https://wiki.aalto.fi/download/attachments/70792374/kallio.pdf>

Karhu, M. 2013. Taide sosiaalisen kokemuksen ilmaisuna. Taiteellis-teoreettinen tutkielma taiteen tekemisen lähtökohtiin. Helsinki: Unigrafia.

Karvonen, S-K. & Koivula, M. 2020. Kehittämistyön päiväkirja ja muistiinpanot.

Keski-Pohjanmaan sosiaalipsykiatrinen yhdistys. Viitattu 1.11.2020. <https://kpspy.fi/>

KOSTI ry. SILTA yhteisöklubi. Viitattu 2.10.2020. <https://www.siltakokkola.fi/>

Korhonen, P. 2013. Taiteen ja työelämän välissä. Julkaisussa Kuhanen, I. Taide ja Työ - Rakenteita ja osaamista. Viitattu 26.11.2020. <http://www.taikahanke.fi/binary/file/-/id/1/fid/1406/>

Korhonen, P. Taidelähtöiset mentelmät. n.d. TAIKA-hankkeen blogi. Helsingin yliopisto, Koulutus- ja kehittämiskeskus Palmenia. Viitattu 25.11.2020. <https://blogs.helsinki.fi/taika-hanke/taidelahtoiset-menetelmat/>

Laitinen, L. 2017. Vaikuttavaa? Taiteen hyvinvointi vaikutusten tarkastelua. Turun ammattikorkeakoulun tutkimuksia 46. Viitattu 26.11.2020. <http://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522166166.pdf>

Leavy, P. 2009. Method meets art. Art-based Research practice. New York: The Guilford Press.

Leavy, P. 2018. Handbook of Arts-Based Research. New York: The Guilford Press.

Leemann, Lars & Hämäläinen, R.-M. 2016. Asiakasosallisuus, sosiaalinen osallisuus ja matalan kynnyksen palvelut. Pohdintaa käsitteiden sisällöstä. Yhteiskuntapolitiikka 81:5, 586–594. Viitattu 8.11.2020. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2016102725606>

Leemann, L. & Hämäläinen, R.-M. 2015. Asiakasosallisuus. Sosiaalisen osallisuuden edistämisen koordinaatiohanke Sokra. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 1.10.2020. www.thl.fi/sokra.

Lehikoinen, K. 2019. Näkökulma taiteilijan laajentuvaan ammattilaisuuteen ja taidealan korkeasteen koulutukseen. Taideyliopiston Teatterikorkeakoulu: julkaisusarja 72. Viitattu 9.1.2021.

<https://disco.teak.fi/yhteiso-ja-taide/1-nakokolma-taiteilijan-laajentuvaan-ammattilaisuuteen-ja-taidealan-korkea-asteen-koulutukseen/>

Lehikoinen, K. & Pässilä, A. 2016. Johdanto. Teoksessa Lehikoinen, K., Pässilä, A., Martin, M. & Pulkki, M. (toim.), Taiteilija kehittäjänä -taiteelliset interventiot työssä. Helsinki: Taideyliopiston teatterikorkeakoulu, 7–33.

Liikanen, H.-L. 2010. Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia -ehdotus toimintaohjelmaksi 2010–2014. Opetus ja kulttuuriministeriö. Viitattu 10.10.2020. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-485-826-7>

Mäntyneva, P. & Hiilamo, H. 2018. Osallisuuden ja osattomuuden dynamiikka työtoiminnassa. Etnografinen tutkimus kolmella kuntouttavan työtoiminnan kentällä. Yhteiskuntapolitiikka 83:1, 18–28. Viitattu 23.10.2020. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201802143412>

Rantala, P. 2013. Taidelähtöinen toiminta katalysaattorina ja näkyväksi tekijänä. Teoksessa: Rantala, P. & Jansson, S.-M. Taiteesta toiseen, taidelähtöisten menetelmien vaikutuksia. Lapin yliopisto: Lapin yliopiston taiteiden tiedekunnan julkaisuja B. Tutkimusraportteja ja selvityksiä 10. S. 74–94. Viitattu 25.11.2020. https://www.researchgate.net/publication/312045903_Taiteesta_toiseen_Taidelahtöisten_menetelmien_vaikutuksia

Schiama, G. 2011. The Value of Arts for Business. New York: Cambridge University Press.

Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2019:34. Kulttuuri ja taide hyvinvoinnin edistäjinä sosiaali- ja terveydenhuollossa, työelämässä ja koulutuksessa. Terveyttä ja hyvinvointia edistävän taide- ja kulttuuritoiminnan yhteistyöryhmän raportti ja jatkotoimenpide-ehdotukset. Viitattu 13.9.2020. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161547/Rap_34_2019_Kulttuuri%20ja%20taide%20hyvinvoinnin%20edistajina.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Suomen punaisen ristin Länsi-Suomen piiri. Viitattu 21.10.2020. <https://rednet.punainen-risti.fi/node/4778>

Taideyliopisto 2020. Viitattu 15.10.2020. <https://www.uniarts.fi/yleistieto/mita-on-taiteellinen-tutkimus/>

Taikusydan -taiteen, kulttuurin ja hyvinvoinnin valtakunnallinen yhteyspiste 2017. Keskustelua käsitteistä - Mistä oikein puhumme? Viitattu 25.11.2020. <https://taikusydan.turkuamk.fi/uutiset/kasitteet/>

THL 2020. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Osallisuuden edistäminen. Viitattu 3.10.2020.
https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/osallisuuden-edistaminen/heikoimmassa-asemassa-olevien-osallisuus/osallisuuden-osa-alueet-ja-osallisuuden-edistamisen-periaatteet/edistaako-toiminta-osallisuutta-24-apukysymysta?utm_campaign=unspecified&utm_content=unspecified&utm_medium=email&utm_source=email

THL 2019. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Kulttuurihyvinvointi ja taidelähtöiset menetelmät. Viitattu 27.11.2020. <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon-tueksi/menetelmat/kulttuuri-hyvinvointi-ja-aidelahtoiset-menetelmat>

Tietoarkisto. 2019. Tunnisteellisuus ja anonymisointi. Viitattu 23.11.2020.
<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/aineistonhallinta/tunnisteellisuus-ja-anonymisointi/>

Toikko, T. & Rantanen, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy-Juvenes Print.

Tuhkunen, M. 2019. Taidelähtöinen ja toiminnallinen oppiminen. Teoksesta Stack, S., Atrofberg, A. & Letiche, M. (toim.) Taidelähtöiset ja toiminnalliset menetelmät kulttuurienvälisen oppimisen tukena. Kansalaisfoorumi. Viitattu 25.11.2020.
https://kansalaisfoorumi.fi/wp-content/uploads/2019/01/Taidelahtoiset_ja_toiminnalliset_menetelmat_verkkoapas_FI.pdf

Varto, J. 2017. Taiteellinen tutkimus. Mitä se on? Kuka sitä tekee? Miksi? Helsinki: Aalto ARTS Books

Vilka, H. 2005. Tutki ja kehitä. Helsinki: Tammi

LIITTEET**Liite 1. Palautekysely**

Vastaa väittämiin kirjoittamalla vapaasti ajatuksiasi

1. Millaisia oivalluksia teit työyhteisösi toiminnasta osallisuuden suhteen?
2. Taidelähtöiset menetelmät tuovat lisäarvoa keskusteluun/asian käsittelyyn?
3. Taidelähtöiset menetelmät auttavat lähestymään asiaa eri näkökulmista?
4. Taidelähtöiset menetelmät syventävät aiheen käsittelyä?
5. Taidelähtöiset menetelmät antavat mahdollisuuden nousta esiin muitakin työyhteisössä tai aiheeseen liittyviä mietityttäviä asioita?
6. Taidelähtöiset menetelmät sopivat kehittämistyön välineeksi?
7. Vapaa sana tai kuva

Liite 2. Tutkimuslupa

TIEDOTE

07.09.2020

TIEDOTE TUTKIMUKSELLISEEN KEHITTÄMISHANKKEESEEN SUOSTUMISESTA

Haikuja osallisuudesta

Taideperustainen toimintatutkimus aiheesta osallisuus

1. Pyyntö osallistua tutkimukseen

Pyydämme sinua mukaan tutkimukselliseen kehittämistyöhömme. Kehittämistyössä rakennetaan toiminnallinen ja osallistava työpaja, jossa luovilla ja taidelähtöisillä menetelmillä kerätään tietoa eri palvelutoimintojen toimintaympäristöjen työntekijöiden asiakasosallisuuden toteutumisen kokemuksista. Kehittämistyö kohdistuu taidelähtöisten menetelmien käyttöön tiedon kerääjänä ja ymmärryksen lisääjänä asiakasosallisuudesta. Tutkimus tarkoittaa tässä kehittämistyöhön tarvittavan tiedon keruuta ja analysointia.

Tutkimus on hankkeistettu ja osa OMA –hankkeen toimintoja.

1. Millaisia asiakasosallisuuden muotoja palvelujärjestelmän sisällä koetaan olevan?

2. Millaista lisäarvoa taidelähtöisten menetelmien käyttö asiakasosallisuuden tutkimisessa tarjoaa?

Tämä tiedote kuvaa kehittämishanketta ja osuuttasi siinä.

2. Vapaaehtoisuus

Tutkimukseen osallistuminen on täysin vapaaehtoista. Kieltäytyminen ei vaikuta kohteluun työyhteisön työntekijänä.

Osallistuminen tutkimukseen katsotaan suostumukseksi tutkimuksessa esiin tulevien näkökulmien anonymiin tutkimuskäyttöön. Tutkimuksen voi keskeyttää koska tahansa syytä ilmoittamatta.

3. Tutkimuksen tarkoitus

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on kerätä tietoa siitä, millaisena palveluntarjoajien henkilöstö kokee asiakasosallisuuden toteutumisen omilla palveluissaan.

Tuloksena halutaan saada tietoa:

1. osallisuuden merkistön kehittämistyöhön
2. osallisuuslautapelin jatkokehittämiseen OMA -hankkeessa
3. lisäämään osallisuustietoisuutta

4. Tutkimuksen toteuttajat

Minna Koivula (projektipäällikkö) ja Sanna-Kaisa Karvonen (projektityöntekijä) työskentelevät OMA -hankkeessa. (OMA –hanke, Osa Minusta, osana meitä, ESR, toimintalinja 5) Kehittämistyö toteutetaan osana Turun ammattikorkeakoulun Kulttuurihyvinvointi (YAMK) -opintoja. OMA -hanketta hallinnoi Centria-ammattikorkeakoulu. Kokkolan ja Kannuksen kaupunki toimii osarahoittajana euroopan sosiaalirahaston rahoittamassa hankkeessa.

5. Tutkimusmenetelmät ja toimenpiteet

Tutkimukseen osallistuminen edellyttää osallistumista yhteen työpajaan, jonka kesto on 4h. Ajankohdasta on sovittu sähköpostitse ja työpaja toteutetaan yhteisön omilla tiloissa.

Tutkimus toteutetaan siten, että Koivula ja Karvonen fasilitoivat neljän tunnin osallisuustyöpajan, joka toimii hankkeen kehittämistyön ensimmäisenä vaiheena. Hankkeen kehittämistyön seuraavassa vaiheessa osallisuustyöpajat viedään palveluita käyttäville asiakkaille ja sen jälkeen edetään yhteiskehittämisen työpajoihin, joissa henkilöstö ja palvelun asiakkaat tuodaan yhteiseen työpajaan.

1. Osallisuustyöpajan ensimmäisessä vaiheessa saadaan tietoa palveluntarjoajan henkilöstön asiakasosallisuuden kokemuksesta ja taidelähtöisten menetelmien käytöstä.
2. Aineisto kerätään tutkimusta ja analysointia sekä jatkokehittämistä varten hanketyöntekijöiden arkistoihin sekä valokuvataan.
3. Saatua tietoa analysoidaan ja tuloksia peilataan teoreettiseen viitekehykseen.
4. Ensimmäisen vaiheen tulokset julkaistaan Koivulan & Karvosen valmiissa opinnäytetyössä, joka julkaistaan joulukuussa 2020 Theseus -tietokannassa.

•

6. Tutkimuksen mahdolliset hyödyt osallistujalle

Osallistujien yhteisössä lisääntyy osallisuustietoisuus ja osallistujat ovat mukana kehittämässä palveluita osallisuuden näkökulmasta.

7. Kustannukset ja niiden korvaaminen osallistujalle

Tutkimukseen osallistuminen on osallistujille maksutonta. Osallistumisesta ei myöskään makseta erillistä korvausta.

8. Tutkimustuloksista tiedottaminen

Kysymyksessä on opinnäytetyö, joka julkaistaan avoimesti Theseus-tietokannasta. Tutkimukseen osallistuvia henkilöitä tai organisaatiota ei ole mahdollista tunnistaa vaan kirjallinen kehittämistyö toteutetaan täysin anonyymisti.

9. Tutkimuksen päättymisen

Tutkimukseen osallistuvien osuus koskee ainoastaan 4h mittaista työpajaa. Valmis tutkimuksellisen kehittämistyön raportti annetaan osallistuvaan organisaatioon käyttöön sekä OMA -hankkeen puitteissa tapahtuvasta jatkokehittämisen yhteistyöstä sovitaan myöhemmin.

10. Lisätiedot

Pyydämme teitä tarvittaessa esittämään tutkimukseen liittyviä kysymyksiä opinnäytetyötä tekeville tutkijoille ja/tai opinnäytetyön ohjaajalle, joiden yhteystiedot ovat alla.

11. Tutkijoiden yhteystiedot

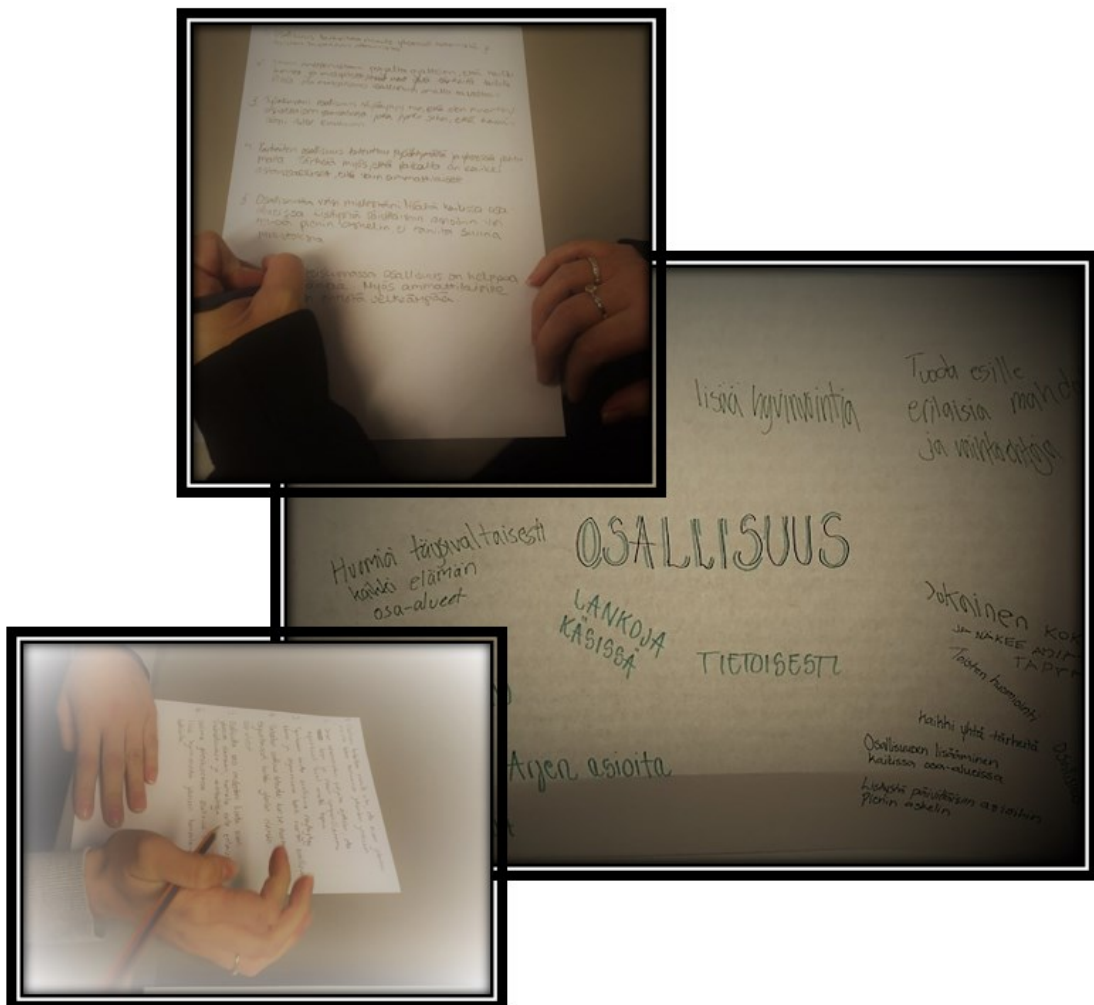
Tutkija, opinnäytetyötekijä
Nimi: Minna Koivula
Puh. 0447250771
Sähköposti: minna.koivula@centria.fi

Tutkija, opinnäytetyöntekijä
Nimi: Sanna-Kaisa Karvonen
puh. 0403577845
Sähköposti: sanna-kaisa.karvonen@centria.fi

Opinnäytetyön ohjaaja
Titteli: Yliopettaja ja Master School- koulutusvastaava
Nimi: Liisa-Maria Lilja-Viherlampi
YAMK Soveltava taide; Taiteen uudet kontekstit; Kulttuurihyvinvointi
Puh. +358 40 3550291
Sähköposti: liisa-maria.lilja-viherlampi@turkuamk.fi

Liite 3. Valokuvia aineistosta

Henkilökohtaisia käsityksiä osallisuudesta sanataiteen avulla hahmotettuna

Asiakasosallisuutta organisaation tarjoamissa palveluissa hahmotettiin puupalikoiden avulla

Asiakkaiden tieto- ja toimintaosallisuus organisaation toteuttamissa palveluissa

Kollektiivinen maalaus aiheesta osallisuus

